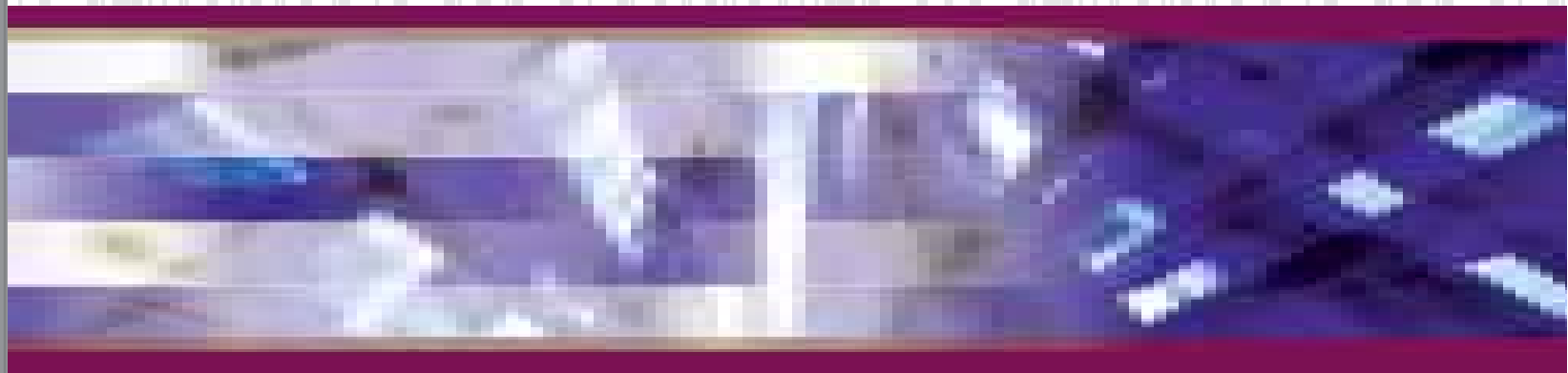

RAPPORT TA' HIDMA

KUMMISSJONI NAZZJONALI PERSUNI B'DIŻABILITÀ

05

Pubblikazzjoni:

Kummissjoni Nazzjonali
Persuni b'Dizabilità
Ċentru Hidma Soċjali
Santa Venera
Tel: 2148 7789
Fax: 2148 4609
Textelefon: 2144 6536
E-mail: helpdesk@knpd.org

www.knpd.org

ISBN No:

Dan il-ktejjeb jista' jinkiseb minn fuq il-websajt tal-Kummissjoni
jew fuq audio bil-Malti mill-uffiċċini tal-Kummissjoni.

An English version of this book is available on the Commission's website
or from the Commission's offices.

L-Impenn

Il-Kummissjoni Nazzjonali Persuni b'Dizabilità timpenja ruħha biex is-socjetà Maltija tkun waħda inklużiva, b'mod li l-persuni b'dizabilità permezz ta' opportunitajiet indaqs fl-oqsma kollha tal-ħajja jilħqu l-milja tagħhom bħala bnedmin li jgawdu minn kwalità ta' ħajja għolja. Fit-twettiq ta' dan l-impenn, il-Kummissjoni taħdem biex is-socjetà telimina kull forma ta' diskriminazzjoni diretta jew indiretta kontra l-persuni b'dizabilità jew il-familji tagħhom filwaqt li ttiprovdihom l-għajjnuna u l-appoġġ meħtieġ.

Kapitlu 1 INTRODUZZJONI

1. It-Twaqqif tal-Kummissjoni

Il-Kummissjoni Nazzjonali Persuni b'Diżabilità (KNPD) twaqqfet għall-ewwel darba fit-3 ta' Novembru, 1987, meta l-Ministru għall-Politika Soċjali ta' dak iż-żmien kien għamel stqarrija parlamentari li fiha ħabbar li kien ħatar l-ewwel membri ta' din il-Kummissjoni. Fl-10 ta' Frar 2000, il-Kummissjoni twaqqfet uffiċjalment, din id-darba skond l-Att Nru. 1 tas-Sena 2000, il-Liġi Opportunitajiet Indaqs (Persuni b'Diżabilità). F'din l-istess liġi ġew stabbiliti l-għanijiet tal-Kummissjoni.

2. L-Għanijiet tal-Kummissjoni

L-għanijiet tal-Kummissjoni skond kif imniżżla f'Taqsimha V Artiklu 22 tal-Liġi Opportunitajiet Indaqs (Persuni b'Diżabilità) huma li:

- tidentifika, tistabbilixxi u taġġoma kull prinċipju ta' eżekuzzjoni nazzjonali li sew direttament u sew indirettament ikollu x'jaqsam ma' affarijiet ta' diżabilità;
- tidentifika l-ħtiġijiet ta' persuni b'diżabilità, tal-familji tagħhom u ta' korpi volontarji li jkunu jaħdmu fil-

qasam tad-diżabilità u tiegħu dawk il-passi kollha meħtieġa, jew tipproponi miżuri xierqa, sabiex kemm jista' jkun tipprovdi għal dawk il-ħtiġijiet;

- tiżgura li kull programm tal-Gvern li jkun jolqot l-affarijiet u l-interessi ta' persuni b'diżabilità, tal-familji tagħhom u ta' korpi volontarji li jkunu jaħdmu fil-qasam tad-diżabilità, jitwettaq skond il-prinċipji ta' eżekuzzjoni nazzjonali dwar affarijiet li jkollhom x'jaqsam mad-diżabilità;
- tiżgura li jkun hemm il-koordinazzjoni meħtieġa bejn id-Dipartimenti u l-aġenziji kollha tal-Gvern fit-tweqqif ta' miżuri, servizzi jew inizjattivi li jiġu proposti mill-Gvern jew mill-Kummissjoni minn żmien għal żmien;
- iżżomm kuntatt dirett u kontinwu ma' korpi lokali u barranin li jaħdmu fil-qasam tad-diżabilità, u ma' gruppi, aġenziji, jew individwi oħra skond il-ħtieġa;
- tissorvelja l-għoti ta' servizzi offruti mill-Gvern jew l-aġenziji tiegħu, jew minn kull persuna jew grupp ta' persuni oħra, meta

l-klijenti ta' dawk is-servizzi jkunu persuni b'diżabilità;

- taħdem biex titneħħa kull diskriminazzjoni kontra persuni b'diżabilità;
- twettaq investigazzjonijiet ġenerali bil-għan li tistabbilixxi jekk id-dispożizzjonijiet ta' dan l-Att ikunux qegħdin jitharsu;
- tinvestiga dawk l-ilmenti li jistgħu jsirulha dwar xi nuqqas ta' tħaris ta' xi dispożizzjoni ta' dan l-Att f'xi każ individwali u, meta dan ikun jista' jsir, tikkoncilja għar-rigward ta' dawk l-ilmenti;
- tidhol fil-mertu ta' kwistjonijiet, u tiddeciedi dwarhom, meta dawn jiġu lilha riferiti mill-Ministru;
- tipprovdi għajnuna, skond iċ-ċirkustanzi, inkluża għajnuna legali u finanzjarja, lil persuni b'diżabilità fil-ksib ta' jeddiethom bis-saħħa ta' dan l-Att;
- tibqa' tissorvelja t-tħaddim ta' dan l-Att u, meta l-Kummissjoni jkun hekk jidhrilha

jew hekk tinħtieg li tagħmel mill-Ministru, tabbozza u tissottometti lill-Ministru proposti għal emendi fl-Att;

- teżamina liġijiet, u (meta l-Ministru hekk jitlobha li tagħmel) tipproponi liġijiet, bil-għan li taċċerta jekk il-liġijiet attwali jew proposti jkunux jew jistgħux ikunu inkonsistenti ma' l-għanijiet ta' dan l-Att jew imorru kontrihom, u jwasslu rapport lill-Ministru dwar ir-riżultati ta' kull analiżi simili;
- tipprovdi dawk is-servizzi kollha li jistgħu jinħtiegu jew jintalbu mill-Kummissjoni sabiex din tkun tista' tilhaq l-għanijiet tagħha;
- tiġbor, tanalizza u tippubblika statistika dwar il-qasam tal-persuni b'diżabilità li, fost hwejjeg oħra, tkun turi l-livell nazzjonali milhuq fil-politika dwar l-inkluzjoni.

3. Il-Perjodu ta' dan ir-Rapport Annwali

Dan ir-rapport ikopri s-sena kalendarja 2005 u qed isir skond kif jitlob Artiklu 30 tal-Liġi Opportunitajiet Indaqs (Persuni b'Diżabilità). Dan ir-rapport ma jinkludix il-ħidma li l-Kummissjoni wettqet fit-tħaddim u t-tħaris tal-Liġi Opportunitajiet Indaqs peress li din giet ippubblikata f'rapport separat li jinsab ukoll fuq il-websajt tal-Kummissjoni: www.knpd.org.

4. L-Istruttura tal-Kummissjoni Nazzjonali Persuni b'Diżabilità

4.1 Il-membri tal-Kummissjoni nħatru mill-Prim Ministru fuq il-parir tal-Ministru tal-Familja u s-Soliderjetà Soċjali għal sentejn u din hi t-tieni sena tagħhom. Matul din is-sena l-kompożizzjoni tal-Kummissjoni kienet kif jidher f'Tabella Numru 1.

4.2 Il-Liġi Opportunitajiet Indaqs (Artiklu 21) titlob li nofs il-membri tal-Kummissjoni jkunu persuni b'diżabilità jew membri tal-familja ta' persuni b'diżabilità. Il-kompożizzjoni preżenti tal-

Kummissjoni tissodisfa dan il-kriterju minħabba li minn 14-il membru, 4 persuni għandhom diżabilità u 3 huma membri tal-familja ta' persuni b'diżabilità.

4.3 Fil-bidu ta' din is-sena, il-Kummissjoni ddecidiet li ma kienx għad hemm il-bżonn li jkollha l-**Eżekuttiv** tagħha u għalhekk dan ma ġiex appuntat.

4.4 Matul din is-sena, il-Kummissjoni ltaqgħet 12-il darba.

4.5 Matul din is-sena, is-Segretarjat tal-Kummissjoni hareġ rapport ta' kull xahrejn lill-Ministeru għall-Familja u s-Solidarjetà Soċjali, lill-membri tal-Kummissjoni u lill-pubbliku ġenerali. Dan ir-rapport jitpogġa fuq il-websajt tal-Kummissjoni.

5. Is-Segretarjat tal-Kummissjoni

5.1 Il-Kummissjoni pprezentat ir-Rapport Annwali tagħha għas-sena 2004 waqt konferenza stampa li saret fi Frar 2005. Dan ir-rapport tqassam lil dawk kollha li jaħdmu f'dan il-qasam u setà jinkiseb

TABELLA 1

Kompożizzjoni tal-Kummissjoni 2005

ISEM	STATUS
Is-Sur Joseph M. Camilleri ^(a)	Ċermen
Dr Anthony Charles ^(a)	Il-Viċi Ċermen, Settur Volontarju
Is-Sur Jesmond Schembri	Il-Ministeru għall-Familja u Solidarjetà Soċjali
Is-Sinj Myriam Aquilina	Il-Ministeru ta' l-Edukazzjoni, Xogħol u Żgħażaġh
Dr Marvic Sammut	Il-Ministeru tas-Saħħa u Servizzi fil-Komunità
Is-Sur Alfred Camilleri	Il-Ministeru tal-Finanzi
Is-Sur Noel Formosa	Il-Ministeru għal Għawdex
Is-Sinj Sarah Cuschieri	L-Assocjazzjoni tal-Kunsilli Lokali
Dr Marie Alexander	L-Università ta' Malta
Fr Martin Micallef	L-Arcidjoċesi ta' Malta
Is-Sur Karl Borg ^(a)	Is-Settur Volontarju
Is-Sinj Rita Borg ^(a)	Is-Settur Volontarju
Is-Sur Wenzu Dalli ^{(a)(b)}	Is-Settur Volontarju
Is-Sinj Marthese Mugliette ^(c)	Is-Settur Volontarju
Is-Sinj Pam Muscat ^(c)	Is-Settur Volontarju
Is-Sur John Peel ^{(c)(d)}	Is-Settur Volontarju
Is-Sur Fred Bezzina	Segretarju

(a) Dawn il-persuni huma persuni b'dizabilità kif jitlob artiklu 21 tal-Liġi Opportunitajiet Indaq (Persuni b'Dizabilità).

(b) Is-Sur Dalli miet fis-16 ta' April 2005 waqt li kien għadu membru tal-Kummissjoni.

(c) Dawn il-persuni huma membri tal-familji ta' persuni b'dizabilità kif jitlob artiklu 21 tal-Liġi Opportunitajiet Indaq (Persuni b'Dizabilità).

(d) Is-Sur Peel reġa' ħa postu fuq il-Kummissjoni mill-1 ta' Awissu 2005.

mill-Kummissjoni bil-Malti jew bl-Ingliż, verżjoni awdjo bil-Malti, tipa kbira jew minn fuq il-websajt tal-Kummissjoni bil-Malti jew bl-Ingliż.

5.2 Fil-preżent, fis-Segretarjat tal-Kummissjoni hemm tmintax-il persuna li jaħdmu *full-time* u tlieta li jaħdmu *part-time*, li minnhom disgħa għandhom dizabilità. Is-Segretarjat jaħdem biex joffri opportunitajiet ugwali ta' xogħol f'kull livell.

5.3 Il-Kummissjoni xtrat is-servizzi ta' erbatax-il professjonist biex hi tkun tista' tiffunzjona b'mod effettiv. Dawn kienu jinkludu servizzi professjonali dwar:

- il-Liġi Opportunitajiet Indaq;
- l-ivvettjar ta' diversi applikazzjonijiet;
- rapporti u żjajjar fid-djar għas-Servizz Għajnuniet Speċjali;
- l-ivvettjar ta' applikazzjonijiet għall-iżvilupp u bini li jsiru lill-Awtorità Maltija dwar l-Ambjent u l-Ippjanar (MEPA);
- il-kontijiet finanzjarji tagħha;
- il-protezzjoni tad-dejta.

5.4 Kull sena l-Kummissjoni torganizza *Staff Development Day* bil-għan li jkun hemm sessjoni ta' taħriġ u ankè żvilupp fit-tim tal-membri tas-segretarjat. Din is-sena t-taħriġ kien intiż li jiffoka fuq *harassment* in ġenerali, però dan seta' jsir biss relatat mal-gender. Il-kelliema kienet is-Sinj Sina Bugeja, Direttur tal-Kummissjoni dwar l-Ugwaljanza bejn l-Irġiel u n-Nisa.

5.5 Il-Kummissjoni kompliet ukoll programm ta' taħriġ ma' membri individwali ta' l-istaff tagħha ankè permezz ta' programmi ta' l-Unjoni Ewropea. Matul l-2005 ittiehdu dawn l-inizjattivi:

- Bħala parti mill-proġett Leonardo ta' l-UE, is-Sinj Marianne Debono, Maniġer fit-Taqsima Opportunitajiet Indaqs tal-Kummissjoni, għamlet żjara ta' studju fl-uffiċini tad-*Disability Rights Commission* (DRC), f'Manchester, ir-Renju Unit. Id-DRC hi l-ekwivalenti tal-KNPD hemmhekk u din iż-żjara ffukat fuq il-proċess li d-DRC tuża meta tittratta każijiet ta' diskriminazzjoni. Barra minn hekk din iż-żjara kompliet saħħet ir-relazzjonijiet diġà tajbin ħafna bejn il-

KNPD u d-DRC, li tinkludi l-qsim ta' letteratura taż-żewġ organizzazzjonijiet u l-qsim ta' pariri.

- Is-Sinj Vickie Sciberras, l-uffiċjal tal-Kummissjoni li tieġu ħsieb is-Servizz Għajnuniet Speċjali, għamlet żjara ta' studju fir-Renju Unit permezz tal-Programm Leonardo ta' l-UE. Hi żaret id-*Disability Living Foundation* u l-*Queen's Mobility Centre* fejn, fost affarijiet oħra, setgħet tara kif jiffunzjona apparat sabiex isiru testijiet għal sewwieqa b'nuqqas ta' mobilità.

5.6 Matul din is-sena, il-konsulenti tal-Kummissjoni dwar il-Protezzjoni tad-Dejta ffinalizzat ir-rapport tagħha dwar il-miżuri li l-Kummissjoni għandha tieġu biex tkun aktar kompatibbli mal-Liġi dwar il-Protezzjoni tad-Dejta. Uħud mir-rakkomandazzjonijiet diġa ġew implimentati, waqt li ttiehdu diversi miżuri biex l-oħrajn jiġu implimentati fl-iqsar żmien possibbli.

5.7 Rigward il-premissis tal-Kummissjoni, matul din is-sena, ittiehdu dawn il-miżuri: a) sar eżerċizzju biex il-bini kollu taċ-Ċentru Ħidma Soċjali jkollu sistema effiċjenti ta'

l-elettriku. Il-Kummissjoni investiet sostanzjalment biex il-parti tagħha tkun kif suppost;

- b) ikun hemm sistema ta' sinjali għaċ-Ċentru kollu;
- c) il-lift tan-naħa tal-Kummissjoni jiġi amministrat mill-Kummissjoni;
- d) żewġt ikmamar fis-sala ta' hdejn l-uffiċini tal-Kummissjoni jinbidlu f'librerija tal-Kummissjoni biex tospita ċ-Ċentru tar-Riżorsi tagħha, u hekk dan ikun aċċessibbli għall-akbar għadd possibbli ta' persuni.

6. Is-Servizzi tal-Kummissjoni

6.1 Is-servizzi li l-Kummissjoni tagħti lill-persuni b'diżabilità u l-familji tagħhom huma dawn:

- Ir-Registru Nazzjonali tal-Persuni b'Diżabilità;
- Il-Karta ta' l-Identità Speċjali;
- Investigazzjoni ta' Lmenti ta' Diskriminazzjoni;
- Is-Servizz Għajnuniet Speċjali;
- Iċ-Ċentru tar-Riżorsi;
- Korsijiet dwar l-Oqsma fid-Diżabilità;
- Il-Programm PEKTUR;
- Servizz lill-Persuni b'Diżabilità li għandhom Imġiba Diffiċli Ħafna.

6.2 Il-Kummissjoni tagħmel

rakkomandazzjonijiet lid-dipartimenti rispettivi għal dawn il-benefiċċji:

- L-ivvettjar ta' applikazzjonijiet għall-iżvilupp lill-Awtorità Maltija dwar l-Ippjanar u l-Ambjent (MEPA);
- L-eżenzjoni mid-dazju fuq karozzi lill-Ministeru tal-Finanzi;
- L-eżenzjoni mill-ħlas tal-liċenzji tat-triq lid-Dipartiment tal-Liċenzji;
- Il-*Blue Sticker* lill-Kummissarju tal-Pulizija;
- Permessi ta' Xogħol lil Assistenti Personali lill-Korporazzjoni tax-Xogħol u t-Taħriġ;
- Revizjoni ta' Deciżjonijiet dwar ir-*Reserved Parking* lill-Awtorità dwar it-Trasport.

6.3 Rapporti dettaljati dwar dawn is-servizzi qed jingħataw f'dan ir-rapport fit-taqsimiet rispettivi tagħhom.

Kapitlu 2 PJAN TA' AZZJONI

1. Il-Programm Dinji ta' Azzjoni Dwar il-Persuni b'Dizabilità

Il-Kummissjoni hi obbligata li taħdem skond kif hemm stipulat fil-Liġi Opportunitajiet Indaq (Persuni b'Dizabilità). Barra minnhekk, il-Kummissjoni, bħal ma għamlet fil-passat, kompliet timxi fuq ir-rakkomandazzjonijiet u l-proposti li l-Ġnus Magħquda fasslet u rakkomandat lill-Gvernijiet kollha fil-Programm Dinji ta' Azzjoni Dwar il-Persuni b'Dizabilità li hareġ fl-1983. Dan ir-rapport hu mqassam fuq l-istess linji ta' dan il-programm. Fi tmiem is-sena 1993, il-Ġnus Magħquda ħarġet ukoll ir-Regoli Standard għal Opportunitajiet Indaq għall-Persuni b'Dizabilità. Dan id-dokument jikkomplimenta u jkompli jżviluppa l-Programm Dinji u għalhekk il-Kummissjoni, matul dan il-perjodu, żammet dawn ir-Regoli Standard ukoll bħala riferenza importanti fit-tweġġ ta' ħidmietha.

2. Il-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali

Biex il-qasam tal-persuni b'dizabilità jkun parti integrali mill-iżvilupp ekonomiku u soċjali tal-pajjiż, il-Gvern illeġizla biex il-Kummissjoni tiffirma parti mill-Kumitat Ċivili tal-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Soċjali u

Ekonomiku. Il-Kummissjoni hi rappreżentata fuq dan il-Kumitat miċ-Ċermen is-Sur Joe Camilleri.

3. Ir-Registru Nazzjonali tal-Persuni b'Dizabilità

3.1 Matul dan il-perjodu, il-Kummissjoni kompliet tibni r-Registru tal-Persuni b'Dizabilità bil-għan li hi tkun tista' tikkomunika kemm permezz ta' letteratura tagħha stess kif ukoll permezz ta' letteratura ta' entitajiet oħra li juru din ix-xewqa. Barra minnhekk dan ir-registru jsir biex minnu noħorġu statistika dwar dan is-settur. Matul din is-sena, il-Kummissjoni ddecidiet li tillimita drastikament l-informazzjoni li jkun fih dan ir-Registru. Kull persuna li tapplika għal Karta' ta' l-Identità Speċjali li l-Kummissjoni toħroġ lill-persuni b'dizabilità tidhol awtomatikament f'dan ir-Registru.

3.2 Il-Kummissjoni tirċievi numru ta' talbiet minghand entitajiet differenti, bħal ma huma: għaqdiet tal-persuni b'dizabilità, Kunsilli Lokali, kappillani, studenti universitarji, u l-bqija, biex jagħmlu użu minn din l-informazzjoni biex ikunu jistgħu jagħmlu kuntatt ma' daww regjistrati jew ma' numru minnhom. Il-

Kummissjoni, minhabba li hi marbuta strettament bil-kunfidenzjalità u għalhekk ma tistax tgħaddi din l-informazzjoni lil haddieħor, xorta għażlet li tgħin. Hi titlob lil daww li jridu jużaw dan is-servizz biex jipprovdu l-informazzjoni li jridu jibagħtu halli din tintbagħat mill-Kummissjoni stess. Matul din is-sena, il-Kummissjoni pprovdiet dan is-servizz lil erbatax-il entità jew individwi differenti.

3.3 Ma' dan ir-rapport, il-Kummissjoni qed tinkludi f'Appendiċi A statistika dwar il-persuni b'dizabilità f'Malta u f'Għawdex li toħroġ minn dan ir-Registru.

4. Iċ-Ċensiment Nazzjonali

Il-Kummissjoni kellha diskussjonijiet ma' l-Uffiċċju Nazzjonali ta' l-Istatistika dwar iċ-ċensiment nazzjonali biex:

- tingabar informazzjoni dwar il-persuni b'dizabilità;
- il-kampanja pubbliċitarja għal dan iċ-ċensiment tkun aċċessibbli għal kulhadd.

Kien hemm qbil bejn iż-żewġ naħat fuq żewġ mistoqsijiet dwar id-dizabilità li ġew inkluzi fiċ-ċensiment u wkoll biex uħud mir-riklami televiżivi li deħru dwar iċ-ċensiment jinkludu interpretu tal-Lingwa tas-Sinjali Maltija.

Kapitlu 3 IR-RIJABILITAZZJONI

1. Servizz Ġdid ta' Sapport lil Persuni b'Dizabilità li għandhom Imġiba Diffiċli

Fl-aħħar tas-sena l-oħra, il-Kummissjoni bdiet servizz ġdid li kien ilu ħafna fuq l-agenda tagħha. Waħda mill-prijoritajiet tal-Kummissjoni għal dawn l-aħħar snin kienet il-bżonn ta' servizz holistiku għal persuni b'dizabilità li għandhom imġiba diffiċli ħafna. Biex nibdew dan is-servizz, il-Kummissjoni akkwistat is-servizzi tas-Sinj Forough Hessabi M.A (Psych), Ed. S, speċjalista edukattiva b'ħafna snin ta' esperjenza. Aktar tard matul l-2005, dan is-servizz kompli jikber billi l-Kummissjoni akkwistat ukoll is-servizz ta' gradwat, misluf mill-Aġenzija SAPPORT, biex hu wkoll jaħdem f'dan is-servizz.

Dan is-servizz ġdid hu maħsub biex jgħin persuni b'dizabilità li għandhom imġiba diffiċli ħafna, lill-membri tal-familja tagħhom u lill-istaff li jaħdem magħhom f'oqsma differenti. Is-servizz jipprovdi taħriġ dirett, konsultazzjoni u sessjonijiet ta' terapija individwali. L-istatistika marbuta ma' dan is-servizz għal din is-sena tinsab f'Tabella 2.

TABELLA 2

Servizz ta' Sapport lil Persuni B'Imġiba Diffiċli

	2005
Sessjonijiet ta' Taħriġ	91
Aġenzija SAPPORT	36
Dar tal-Providenza	24
Ċentri ta' Matul il-Jum	15
Sptar Monte Carmeli	14
Oħrajn	2
Sessjonijiet Individwali	1140
Mill-Komunità	521
Aġenzija SAPPORT	302
<i>Child Guidance Clinic</i>	124
Sptar Monte Carmeli	85
Dar tal-Providenza	51
Diviżjoni ta' l-Edukazzjoni	30
Dar Nazaret	24
Oħrajn	3
Supervizjoni Klinika	21
Sessjonijiet ma' l-ahwa	12

2. Servizz Għajnuniet Speċjali

2.1 F'dan il-perjodu, is-Servizz Għajnuniet Speċjali ta' assistenza finanzjarja u pariri dwar għajnuniet biex persuni b'dizabilità jkunu jistgħu jgħixu ħajja aktar indipendenti. L-istatistika ġenerali dwar dan is-servizz hi migbura f'Tabella Numru 3.

TABELLA 3

Servizz Għajnuniet Speċjali

	2004	2005
Applikazzjonijiet godda	240	295
Persuni li bbenefikaw	206	209
Qeghdin fil- <i>waiting list</i>	5	56
Ma kkwalikawx	3	21
Pendenti	2	9
Apparat li ġie rritornat u nġhata lil applikanti oħrajn	14	17
Apparat li ġie rritornat	13	26
Somma totali ta' għotjiet approvati	Lm65,053	Lm67,000

Din l-istatistika turi li matul din is-sena, għalkemm in-numru ta' benefiċarji baqa' kważi l-istess, dan is-servizz kellu zieda qawwija ta' madwar 23% fl-applikazzjonijiet u hekk zieda qawwija wkoll fin-numru ta' persuni li qeghdin fil-*waiting list*.

2.2 Analizi ta' dan servizz skond l-etajiet tal-benefiċarji u l-apparat li bih ġew meġhuna tinstab f'Tabelli Numru 4 u 5

TABELLA 4

Età	2004		2005	
0-5	9	4%	22	11%
6-16	44	21%	50	24%
17-30	31	15%	35	17%
31-60	49	24%	38	18%
61+	73	35%	64	31%
Total	206	100	209	100

2.3 Minhabba nuqqas ta' fondi, il-Kummissjoni ma tistax tgħin lil kull min japplika għal dan is-servizz, tgħin biss sa 50% tal-prezz u dan sa massimu ta' Lm500 meta hemm numru ta' oġġetti li jiswew hafna aktar. Għaldaqstant il-Kummissjoni fl-2005 reggħet għamlet talba lill-Gvern biex fil-baġit tas-sena 2006 jiżdienu l-fondi ta' dan is-servizz. B'xorti hazina din it-talba ma ntlagħhetx.

2.4 Dan is-servizz kompla jaħdem aktar mill-qrib mal-*Community Chest Fund* billi:
a) is-Sur Joe Camilleri, Ċermen tal-Kummissjoni, hu membru ta' dan il-fond.

- b) persuni li jieħdu għajna finanzjarja minn dan is-servizz jistgħu jitolbu għal aktar għajna finanzjarja lil dan il-fond. Hafna drabi dawn it-talbiet jintlaqgħu.
- c) kompla l-ftehim bejn il-Kummissjoni, il-Fondazzjoni Accessibilità għall-Informatika (FITA) u dan il-fond biex talbiet għal għajna finanzjarja biex jinxtara kompjuter minn persuni b'dizabilità jintlaqgħu minn dan il-fond. Numru sostanzjali ta' persuni b'dizabilità bbenefikaw minn dan il-ftehim.

3. Hlas Lura Fuq Apparat Apposta għal Persuni b'Dizabilità

Fl-aħħar baġit il-Gvern habbar li kien se jniedi skema biex tagħmel tajjeb għall-ispejjeż żejda li persuni b'dizabilità kellhom iħallsu minhabba li apparat apposta għal persuni b'dizabilità beda jkollu l-VAT fuqu. L-ewwel miżura kienet li l-maġġoranza ta' dawn l-oġġetti beda jkollhom VAT ta' 5% flok 18%. Imbagħad, il-Gvern ivvota somma flus biex dawn il-persuni jkunu jistgħu jingħataw il-flas żejded li jkunu għamlu.

Il-Ministeru tal-Familja u s-Solidarjetà Soċjali inkariga lill-Kummissjoni biex tamministra din l-iskema hi. Għalhekk wara

TABELLA 5

APPARAT	2004		2005	
Wheelchairs & Walking Aids	80	35%	84	34%
Seating & Bedding	74	32%	65	26%
Iġjene Personali	32	14%	24	10%
Communication Aids	26	11%	33	13%
Lifting Aids	12	5%	31	13%
Oħrajn	6	3%	10	4%
Total	230*	100	247*	100

* It-total hu akbar għax ikun hemm applikanti li jibbenefikaw minn aktar minn tip wiehed ta' apparat.

li thabbru r-regolamenti li ġew ippubblikati fil-Gazzetta tal-Gvern, il-Kummissjoni bdiet tirċievi talbiet għal dan il-ħlas. Dettalji dwar kif ħadmet din l-iskema matul l-2005 jinstabu f'Tabella 6.

TABELLA 6

Ħlas lura fuq Appatar apposta għal Persuni B'Dizabilità

	2005
Ħlas lura	Lm13,077
Numru ta' persuni li bbenefikaw	162
Medja ta' l-ghajjnuna	Lm81

4. Il-Ħlas Lura tal-VAT

4.1 Il-Kummissjoni kompliet tagħti l-ħlas lura tal-VAT fuq dawn l-oġġetti:

- kompjuter u aċċessorji tal-kompjuters f'dawk il-każijiet meta l-persuna ma tkunx ibbenefikat minn għotja mill-*Community Chest Fund*;
- batteriji tas-siġġu tar-roti.

4.2 L-istatistika dwar dan il-benefiċċju tinstab f'Tabella Numru 7.

TABELLA 7

Ħlas lura tal-VAT

	2004	2005
Ħlas lura tat-taxxa tal-VAT	Lm1,233	Lm2,214
Numru ta' persuni li bbenefikaw	26	36
Medja ta' l-ghajjnuna	Lm47	Lm62

4.3 Din l-istatistika turi li matul din is-sena dan is-servizz kellu zieda ta' madwar 30% fl-applikazzjonijiet u għalhekk zieda wkoll fin-nefqa għal dan is-servizz

Kapitlu 4 OPPORTUNITAJIET INDAQS

1. Liġi Opportunitajiet Indaq (Persuni b'Dizabilità)

1.1 Taqsima Opportunitajiet Indaq

Wieħed mill-għanijiet prinċipali tal-Kummissjoni hu li “investiga l-ilmenti li jistgħu jsirulha dwar xi nuqqas ta' tħaris” tal-Liġi Opportunitajiet Indaq (Persuni b'Dizabilità) u li “tissorvelja t-tħaddim ta' din il-Liġi”. Għal dan il-għan fis-segretarjat tal-Kummissjoni hemm it-Taqsima Opportunitajiet Indaq li tiegħu hsieb din il-hidma.

Minħabba l-importanza kbira li l-Kummissjoni tagħti lil din il-hidma, rapport dettaljat tax-xogħol ta' din it-Taqsima jingħata lill-pubbliku ġenerali ftit wara Ottubru ta' kull sena peress li l-Liġi dahlet fis-seħħ f'Ottubru 2000. Din is-sena, il-Kummissjoni ppubblikat ir-rapport annwali tal-ħames sena ta' hidma (Ottubru 2004-Ottubru 2005) li l-Kummissjoni wettqet dwar din il-Liġi waqt konferenza stampa li saret matul il-Ġimgħa tal-Persuni b'Dizabilità. Għal din il-konferenza kien hemm prezenti l-Onor Dolores Cristina, Ministru għall-Familja u s-Solidarjetà Soċjali u l-Onor Marie Louise Coleiro, kelliem ewlieni ta' l-Oppożizzjoni għal dan il-qasam.

Biex ma jkunx hemm ripetizzjonijiet, dan ir-rapport mhux se jinkludi l-hidma li saret mill-Kummissjoni f'dan is-settur. Kopja tar-Rapport Annwali dwar il-Liġi Opportunitajiet Indaq bil-Malti jew bl-Ingliż, jew fuq awdjo bil-Malti, jista' jinkiseb mill-ufficini tal-Kummissjoni jew inkella minn fuq il-websajt tal-Kummissjoni: www.knpd.org.

1.2 Bord li Jeżamina x'Inhu Raġonevoli

Matul din is-sena, il-Kummissjoni kompliet il-hidma tal-Bord li Jeżamina x'Inhu Raġonevoli skond il-Liġi Opportunitajiet Indaq (Persuni b'Dizabilità). Il-hidma ta' dan il-Bord hi inkluża mar-rapport annwali tal-Liġi Opportunitajiet Indaq (imsemmi aktar 'il fuq) u għalhekk mhix inkluża f'dan ir-Rapport.

1.3 Reviżjoni tal-Liġi Opportunitajiet Indaq

Matul l-2005, il-Kummissjoni għamlet programm ta' konsultazzjoni u diskussjoni biex issir reviżjoni tal-Liġi Opportunitajiet Indaq (Persuni b'Dizabilità) issa li din il-liġi ilha madwar ħames snin tithaddem. Għal dan il-għan il-Kummissjoni organizzat Konferenza Nazzjonali, bil-kelliem ewlieni

jkun is-Sur Bert Massie, Ċermen tad-*Disability Rights Commission* (DRC), l-ekwivalenti tal-Kummissjoni fir-Renju Unit. F'din il-konferenza ġew ipprezentati l-proposti tal-bidliet li t-Taqsima Opportunitajiet Indaq tal-KNPD qed tipproponi. Il-Kummissjoni hi ddiżappuntata bl-attenzenza pjuttost fqira li kien hemm għal din il-konferenza.

Waqt iż-żjara tiegħu f'Malta, is-Sur Massie kellu laqgħa ma' l-Onor Dr Lawrence Gonzi, Prim Ministru ta' Malta. F'din il-laqgħa ġiet diskussa din ir-reviżjoni u l-kooperazzjoni bejn id-DRC u l-Kummissjoni.

2. Il-Karta ta' l-Identità Speċjali

2.1 Il-Kummissjoni kompliet toħroġ il-Karta ta' l-Identità Speċjali lill-persuni b'dizabilità bil-għan li din tgħinhom ikollhom aktar opportunitajiet indaq. L-istatistika dwar dan is-servizz għal dan il-perjodu tidher f'Tabella Numru 8.

TABELLA 6**Karta ta' l-Identità Speċjali (KIS)**

	2004	2005
Applikazzjonijiet godda	842	1,101
Accettati	834	1,096
Mhumiex accettati	8	5
Imġedda	608	497
Irtirati	642	236
Total ta' persuni b'dizabilità li għandhom il-KIS	6,795	7,655

2.2 Din l-istatistika turi li matul din is-sena dan is-servizz kellu zieda ta' madwar 31% fl-applikazzjonijiet.

2.3 Persuni li għandhom din il-Karta ta' l-Identità Speċjali huma intitolati għal numru ta' beneficiċċji li lista tagħhom tista' tinkiseb mill-uffiċini tal-Kummissjoni, mill-ktejjeb Servizzi u Benefiċċji għall-Persuni b'Dizabilità (paġni 35-36) jew minn fuq il-websajt tal-Kummissjoni www.knpd.org.

3. Riforma tal-Penzjonijiet

Matul din is-sena, il-Kummissjoni studjat il-*White Paper* importanti li hareġ il-Gvern dwar ir-Riforma fil-Penzjonijiet u ankè kellha laqgħa mal-*Working Group* li qed jieħu hsieb din ir-riforma. Il-Kummissjoni għaddiet il-kummenti tagħha lil dan il-Grupp u lill-midja kollha.

Kapitlu 5

L-AĀĀESS FIZIKU

1. Accessibilità Fizika għal Kulhadd

1.1 Matul is-sena 2005, il-Kummissjoni kompliet bil-hidma tagħha biex il-prinċipji ta' l-Accessibilità għal Kulhadd jitpoġġew fil-prattika. Il-hidma tagħha f'dan is-settur tinqasam fi tlieta:

- l-applikazzjoni tal-Liġi Opportunitajiet Indaq (li giet diskussa fir-Rapport Annwali li l-Kummissjoni tohrog kull sena);
- l-ivvettjar ta' applikazzjonijiet għall-iżvilupp f'isem l-Awtorità Maltija ta' l-Ambjent u l-Ippjanar (MEPA);
- konsulenza u attivitajiet oħra.

1.2.1 Matul din is-sena, il-Kummissjoni kompliet tivvettja applikazzjonijiet għall-iżvilupp li jsiru lill-MEPA għal bini miftuh għall-pubbliku u li hu ta' użu maġġuri. L-istatistika dwar dan is-servizz tinstab f'Tabella Numru 9.

1.2.2 Din l-istatistika turi li dan is-servizz matul din is-sena kellu zieda ta' madwar 22% fl-applikazzjonijiet ivvettjati. Sfortunatament il-livell ta' applikazzjonijiet irrakkomandati, li diġà kien wiehed baxx (47%), kompli jonqos bi 3%.

1.2.3 Il-Kummissjoni bdiet tagħmel spezzjonijiet biex il-MEPA tohrog il-Clearance/Compliance Certificate biex ikun jista' jinghata d-dawl u l-ilma lill-applikant. Matul din is-sena, il-hidma tal-Kummissjoni f'dan ir-rigward tinstab f'Tabella Numru 10.

1.2.4 Għal darb'oħra, il-Kummissjoni tħoss li ċ-ċifri ta' din it-tabella huma preokkupanti ħafna, minkejja li n-numru ta' binjiet (41) li ġew ivvettjati għal dan iċ-ċertifikat juri zieda fuq dik tas-sena l-oħra. Però xorta n-numru għadu baxx ħafna meta tqabblu maċ-ċifri ta' applikazzjonijiet godda li l-Kummissjoni vvetjtat (531). Fuq punt pożittiv, in-numru

ta' applikazzjonijiet li ġew rakkomandati żdied bi 13%.

1.3 Access for All - Design Guidelines

1.3.1 Matul din is-sena, il-Kummissjoni temmet il-konsultazzjoni wiesgħa biex tirrevedi l-Linji Gwida tagħha kif ippubblikati fil-ktieb *Access for All - Design Guidelines* tas-sena 2000. Dan sar billi giet ippubblikata verżjoni ġdida ta' din il-pubblikazzjoni li giet ipprezentata lill-pubbliku waqt il-Ġimgħa tal-Persuni b'Diżabilità. Kopja ta' din il-pubblikazzjoni tista' tinkiseb mingħajr ħlas mill-uffiċini tal-Kummissjoni u tinstab ukoll fuq il-websajt tal-Kummissjoni www.knpd.org.

TABELLA 9

Ivvettjar ta' l-Aplikazzjonijiet għall-Iżvilupp

	2004	2005
Applikazzjonijiet	436	531
Rakkomandati b'kundizzjonijiet	208(47%)	233(44%)
Mhux rakkomandati	181(42%)	232(44%)
Tlabna aktar informazzjoni	14(3%)	47 (9%)
Pendenti	33(8%)	19(4%)

TABELLA 10

Ivvettjar għal Clearance/Compliance Certificate

	2004	2005
Applikazzjonijiet	32	41
Rakkomandati b'kundizzjonijiet	12(38%)	21(51%)
Mhux Rakkomandati	17(53%)	16(39%)
Pendenti	3(9%)	4(10%)

Il-Kummissjoni għabet fondi biex tkun tista' tippubblika dawn il-linji gwida mill-Programm tal-Komunità biex Tiġġieled id-Diskriminazzjoni, ta' l-Unjoni Ewropea.

1.3.2 Din il-pubblikazzjoni, filwaqt li hi organizzata b'mod differenti, fiha wkoll linji gwida ġodda li l-Kummissjoni żviluppat matul il-5 snin li l-Liġi Opportunitajiet Indaqs ilha topera u anke oħrajn li ġew rakkomandati matul il-konsultazzjoni li saret. Il-linji gwida ġodda l-aktar importanti huma dwar:

- a) bini industrijali
- b) *bus shelters*
- c) bini għal negozju jew divertiment
- d) bini li jakkomoda lill-pubbliku
- e) bajjiet u *swimming pools*
- f) ufficini.

1.4 Proġetti kbar tal-Gvern

Il-Kummissjoni lmentat diversi drabi li proġetti kbar tal-Gvern mhumiex isegwu l-prinċipji ta' l-Aċċessibilità għal Kulhadd. Din il-kritika saħansitra saret ukoll fid-diskors tal-baġit tal-Gvern għas-sena 2006. Il-Gvern ikkommetta ruħu li daww il-proġetti l-kbar li mhux se jsegwu fil-prattika dawn il-prinċipji kienu se jiġu penalizzati finanzjarjament. Il-Kummissjoni laqgħet pożittivament din l-

aħbar u segwietha billi hejjiet *memo* dwar in-nuqqasijiet serji li saru f'dawn il-proġetti kbar:

- a) il-bajja ta' San Ġorġ,
- b) il-Waterfront fix-xatt ta' Pinto;
- c) it-toroq li saru mill-Protokol Taljan;
- d) ir-rinnovar ta' Dar il-Mediterran.

Il-Kummissjoni se tkompli ssegwi din l-inizjattiva li tħabbret fil-baġit b'riferenza partikolari għal dawn il-proġetti.

1.5 L-Istallazzjoni ta' Liftijiet minn Entitajiet Volontarji jew Negozji Żgħar

Għat-tieni sena konsekutiva, il-Kummissjoni rakkomandat lill-Gvern biex fil-baġit jgħin fil-prattika l-implimentazzjoni tal-prinċipji ta' Aċċessibilità għal Kulhadd billi jiehu miżuri finanzjarji għal dan is-sena. Bħala miżura Prattika l-Kummissjoni rakkomandat li titneħħa jew titnaqqas il-VAT fuq l-istallazzjoni ta' liftijiet minn entitajiet volontarji jew negozji żgħar. Il-Kummissjoni apprezzat pubblikament il-fatt li l-Gvern aċċetta din ir-rakkomandazzjoni.

1.6 Il-Malta Standard Authority

Il-Kummissjoni kompliet taħdem mill-qrib ma' din l-Awtorità biex tassigura li l-

prinċipju ta' aċċessibilità għal kulhadd jiġi rispettata anke permezz ta' l-istandards li jiġu ssettjati. Għal dan il-għan il-Kummissjoni hi rappreżentata fuq il-bord ta' din l-Awtorità.

2. Is-Servizz tal-Blue Sticker

2.1 Il-Kummissjoni kompliet ukoll tagħmel ir-rakkomandazzjonijiet lill-Kummissarju tal-Pulizija biex persuni b'dizabilità ta' mobilità jkollhom is-servizz tal-*Blue Sticker*. Dan il-benefiċċju primarjament jintitola persuni b'dizabilità ta' mobilità biex jipparkjaw f'postijiet riservati għalihom f'parkeġġi pubbliċi.

2.2 Matul dan il-perjodu, il-Kummissjoni f'dan il-qasam hadmet skond ma jidher f'Tabella Numru11.

TABELLA 11

Blue Sticker

	2004	2005
Applikazzjonijiet ġodda	472	824
Rakkomandati	461	806
Mhux rakkomandati	11	18
Numru ta' persuni li ġeddeu il- <i>Blue Sticker</i>	4,165	454
Irtirati	656	306

2.3 Kif juru dawn iċ-ċifri kien hemm żieda qawwija ħafna ta' 75% fl-applikazzjonijiet li l-Kummissjoni rċeviet għal dan is-servizz. Barra minn hekk in-numru ta' applikazzjonijiet rakkomandati (806) kien ferm akbar minn *Blue Stickers* li ġew irtirati fl-istess perjodu (306). Dan ifisser li n-numru totali ta' *Blue Stickers* żdied sostanzjalment fuq dak tas-sena l-oħra.

2.4 Matul din is-sena, l-Kummissjoni temmet l-eżercizzju biex il-*Blue Sticker* tinbidel u ssir simili għal dik imfassla mill-Unjoni Ewropea, biex hekk tkun tista' tintuża fil-pajjiżi kollha ta' l-Unjoni.

3. Ir-Reserved Parking Areas

3.1 Dan is-servizz kompli jingħata mill-Awtorità dwar it-Trasport, però skond ftehim li hemm bejn il-Kummissjoni u din l-Awtorità, il-Kummissjoni tamministra r-*Review Panel* għal dan is-servizz. Dan il-*Panel* hu kompost minn rappreżentant ta' l-Assoċjazzjoni tal-Kunsilli Lokali li jaġixxi ta' Ċermen u rappreżentanti tal-Kummissjoni, ta' l-Awtorità dwar it-Trasport u tad-Divizjoni tas-Saħħa bħala membri.

3.2 F'din is-sena, ir-*Review Panel* iffunzjona skond kif jidher f'Tabella Nru 12.

TABELLA 12

Review Panel tar-Reserved Parking

	2004	2005
Applikazzjonijiet eżaminati	91	77
Konfermata l-ewwel decizjoni	36 (40%)	44 (57%)
Mibdula l-ewwel decizjoni	55 (60%)	31 (40%)
Pendenti	0	2 (3%)

3.3 Dan is-servizz amministrat mill-Kummissjoni matul din is-sena kellu tnaqqis ta' 15% fl-applikazzjonijiet.

4. L-Eżenzjoni mit-Taxxa tar-Registrazzjoni

4.1 Il-Kummissjoni kompliet tagħmel rakkomandazzjonijiet biex il-Ministeru tal-Finanzi jeżenta persuni b'diżabilità (u f'ċerti ċirkustanzi membri tal-familja tagħhom) mit-taxxa tar-registrazzjoni u/jew dazju fuq karożzi li jkollhom bżonn. Statistika dwar dan is-servizz tinstab f'Tabella Numru 13.

TABELLA 13

Eżenzjoni mit-Taxxa tar-Registrazzjoni

	2004	2005
Applikazzjonijiet godda	130	181
Rakkomandati mill-OHU	94 (72%)	157 (87%)
Mhux rakkomandati mill-OHU	16 (12%)	9 (5%)
Għad ma għamlux użu mill-eżenzjoni	6 (5%)	9 (5%)
Applikazzjonijiet pendenti	14 (11%)	6 (3%)*

* Dawn qed jistennew ir-rapport mediku ta' l-Occupational Health Unit (OHU) tad-Divizjoni tas-Saħħa.

4.2 Il-Kummissjoni kompliet bil-proċedura li tirreferi r-rakkomandazzjoni lill-Ministeru tal-Finanzi għall-approvazzjoni tiegħu wara li l-applikant jipproduċi prova li hu se jixtri l-karożza. In-numru ta' applikanti (9) li għad ma għamlux użu minn din l-eżenzjoni hu baxx ħafna u jindika li din il-proċedura qed taħdem.

4.3 Din is-sena kien hemm żieda sostanzjali ta' mdwar 39% fl-

applikazzjonijiet għal dan is-servizz kif ukoll zieda fl-applikazzjonijiet rakkomandati. Dan hu dovut l-aktar għall-fatt li l-Kummissjoni qed tinforma aktar lill-klijent qabel dan jiffa' l-applikazzjoni tiegħu. Kien hemm ukoll tnaqqis fl-applikazzjonijiet li għadhom pendenti quddiem l-Occupational Health Unit.

5. L-Eżenzjoni mill-Hlas tal-Liċenzja tat-Triq

5.1 Il-Kummissjoni kompliet tagħmel rakkomandazzjonijiet lid-Dipartiment tal-Liċenzji biex sewwieqa li għandhom diżabilità skond l-Att tas-Sigurtà Soċjali (1987) jew li għandhom vettura modifikata minħabba d-diżabilità tagħhom, jiġu eżentati mill-hlas tal-Liċenzja tat-Triq. L-istatistika għas-sena 2005 fir-rigward ta' dan is-servizz tinstab f'Tabella Numru 14.

5.2 Hawnhekk kien hemm zieda marginali ta' 6% fuq l-applikazzjonijiet li l-Kummissjoni rċeviet għal dan is-servizz. Barra minnhekk in-numru ta' applikazzjonijiet rakkomandati bħala percentwali kompli jżdied. Kien hemm

ukoll tnaqqis sostanzjali fl-applikazzjonijiet li għadhom pendenti quddiem l-Occupational Health Unit.

6. Trasport Aċċessibbli

6.1 Lejn tmiem l-1994, il-Kummissjoni u l-Fondazzjoni Djar għal Hajja Indipendenti waqqfu l-Fondazzjoni Trasport Hajja Indipendenti bil-għan li din tipprovdi trasport aċċessibbli għall-persuni b'diżabilità. Din il-Fondazzjoni titmexxa

minn bord awtonomu bil-Kummissjoni tinnomina żewġ membri fuqu.

6.2 Kif rapportat is-sena l-oħra din il-Fondazzjoni kellha problemi finanzjarji pjuttost kbar li ma setgħux jingħelbu. Għalhekk bdew diskussjonijiet bejn il-Kummissjoni, il-Ministeru tal-Familja u s-Solidarjetà Soċjali u l-Fondazzjoni għas-Servizzi ta' *Respite Care* biex din ta' l-aħħar tibda tipprovdi dan is-servizz hi. Intlaħaq ftehim u għalhekk minn nofs l-2005 il-Kummissjoni, permezz ta' l-NGO *Liaison Committee*, bdiet tgħaddi l-fondi li hi vvutat għal dan is-servizz lill-Fondazzjoni għas-Servizz ta' *Respite Care* flok lill-Fondazzjoni Trasport Hajja Indipendenti.

TABELLA 14

Eżenzjoni mill-Hlas tal-Liċenzja tat-Triq

	2004	2005
Applikazzjonijiet godda	98	104
Rakkomandati	62 (63%)	80 (77%)
Mhux eliġibbli	20 (20%)	14 (13%)
Għad ma għamlux użu mid-eżenzjoni	-	6 (6%)
Applikazzjonijiet pendenti	16 (17%)	4 (4%)*

* Dawn qed jistennew ir-rapport mediku ta' l-Occupational Health Unit (OHU) tad-Divizjoni tas-Saħħa.

Kapitlu 6

L-AĊĊESS GĦALL-INFORMAZZJONI

1. Kollaborazzjoni mal-Fondazzjoni Accessibilità għall-Informatika (FITA)

- 1.1 Fl-1998, il-Kummissjoni u l-MITTS ngħaqdu flimkien biex titwaqqaf il-Fondazzjoni għall-Accessibilità fl-Informatika (FITA) bil-għan primarju li l-persuni b'diżabilità jkollhom aċċess sħiħ għall-informatika. Il-Kummissjoni kompliet tagħti s-sapport sħiħ tagħha lil din il-Fondazzjoni, fosthom billi tinnomina żewġ persuni biex ikunu fuq il-bord tat-tmexxija ta' din il-Fondazzjoni.
- 1.2 Il-Kummissjoni kkollaborat ukoll mal-FITA billi:
- komplew jiżviluppaw taqsima ta' kotba, rivisti u CDs fiċ-Ċentru tar-Riżorsi tal-Kummissjoni fuq dan is-sugġett biex dawn ikunu jistgħu jintużaw minn dawk kollha interessati;
  - haddmu l-ftehim mal-*Community Chest Fund* biex persuni b'diżabilità jingħataw assistenza finanzjarja biex ikunu jistgħu jixtru kompjuter;
  - haddmu s-servizz li bih numru ta' persuni b'diżabilità jibbenefikaw mill-*Websave* u għajnuna finanzjarja mill-*Go Mobile*.

2. Is-Servizz ta' Relay għat-Textelefon

Għal dawn l-aħħar snin, il-Kummissjoni Nazzjonali pprovdiet is-servizz tar-Relay għal persuni neqsin mis-smiġh li għandhom it-Textelefon halli huma jkollhom aċċess għas-sistema telefonika kollha. Dan is-servizz kien jingħata bi ftehim finanzjarju mill-Kumpanija *Dial-It* 24 siegħa kuljum.

Fl-aħħar tas-sena l-oħra, il-Kummissjoni għamlet studju dwar l-użu effettiv ta' dan is-servizz. Instab li dan is-servizz, barra li kien għamel diversi xhur ma jaħdimx minħabba problemi tekniċi, kien qed jintuża f'it li xejn. Dan kien dovut l-aktar għall-fatt li kien hemm żviluppi qawwija fit-teknoloġija li barra li rrendew l-apparat użat wieħed antik u mhux ta' min jorbot fuqu, ukoll irrendew il-bżonn ta' dan is-servizz bħala limitat ħafna. Dan hu dovut l-aktar għall-fatt li l-persuni neqsin mis-smiġh bdew jagħmlu użu qawwi mill-mobiles permezz ta' l-SMS.

Wara konsultazzjoni ma' l-Għaqda Persuni Neqsin mis-Smiġh ġie deciż li l-Kummissjoni twaqqaf dan is-servizz kif fil-fatt sar bil-bidu ta' din is-sena.

Kapitlu 7 EDUKAZZJONI

1. Revizjoni ta' l-Edukazzjoni Inkluziva u Speċjali

1.1 Fl-aħħar tas-sena 2003, il-Ministeru ta' l-Edukazzjoni ħabbar li kien se jagħmel revizjoni shiħa tas-sistema ta' l-edukazzjoni inkluziva u speċjali f'pajjiżna. Il-Kummissjoni qablet ma' dan l-eżerċizzju. Fl-aħħar tas-sena 2005, il-Ministeru ta' l-Edukazzjoni waqqaf Grupp ta' Hidma biex jagħmel rapport dettaljat dwar din ir-revizjoni. Dan il-Grupp kien kompost mis-sinjuri Lino Spiteri (Ċermen), George Borg, Anne-Marie Callus, Joseph Cauchi u Micheline Sciberras.

1.2 Il-Kummissjoni tat is-sapport kollu lill-hidma ta' dan il-Grupp, l-aktar billi:

- waħda mill-membri tiegħu, is-Sinj Anne-Marie Callus, hi uffiċjal għoli tas-segretarjat tal-Kummissjoni;
- saret laqgħa tal-Kummissjoni ma' dan il-Grupp li fiha l-membri tal-Kummissjoni kellhom l-opportunità li jressqu l-proposti tagħhom;
- iċ-Ċermen tal-Kummissjoni zamm kuntatt kontinwu ma' dan il-Grupp.

1.3 F'nofs is-sena 2005, dan il-Grupp ipprezenta r-rapport tiegħu lill-Ministeru ta' l-Edukazzjoni. Il-Kummissjoni, wara li

studjat dan ir-rapport, esprimiet l-opinjoni tagħha li fil-principju hi taqbel mal-biċċa l-kbira tar-rakkomandazzjonijiet li saru u għalhekk tat is-sapport shiħ tagħha.

1.4 Il-Kummissjoni wkoll hadmet biex dan ir-rapport jiġi ċċirkulat lil dawk kollha kkonċernati b'riferenza speċjali għall-persuni b'dizabilità, il-familji u l-għaqdiet tagħhom. Għal dan il-għan il-Kummissjoni:

- hejjiet traduzzjoni bil-Malti ta' dan ir-rapport;
- hejjiet verżjoni ħafif-biex-taqra tas-sommarju tiegħu;
- poggiet il-verżjoni bil-Ingliż, bil-Malti u ħafif-biex-taqra fuq il-websajt tagħha;
- hejjiet verżjoni tas-sommarju tiegħu bil-Lingwa tas-Sinjali fuq DVD u awdjo fuq kasett;
- organizzat konferenza nazzjonali dwaru. Dak kollu li ntqal waqt din il-konferenza ġie pprezentat lill-Ministeru ta' l-Edukazzjoni u tpoġġa wkoll fuq il-websajt tal-Kummissjoni.

1.5 Il-Kummissjoni tinnota b'sodifazzjon li l-Ministeru ta' l-Edukazzjoni diġà beda l-implimentazzjoni ta' wħud mir-rakkomandazzjonijiet li hemm f'dan ir-

rapport. Għal dan il-għan, id-Divizjoni ta' l-Edukazzjoni ħatret lis-sur George Borg biex jikkoordina din il-hidma. Il-Kummissjoni qed tagħti s-sapport shiħ lil dan l-uffiċjal.

2. L-iStatementing Moderating Panel u l-Bord ta' l-Appelli

Il-Ministeru ta' l-Edukazzjoni reġa' ħatar l-iStatementing Moderating Panel u l-Bord ta' l-Appelli skond kif hemm indikat fil-dokument ta' policy "*Inclusive Education - Support to Students with Disability*". Il-Kummissjoni qed tagħti sehemha f'dan l-eżerċizzju permezz tar-rappreżentant tagħha, iċ-Ċermen tal-Kummissjoni, li hu membru tal-Bord ta' l-Appelli. L-għan aħħari ta' din il-politika u ta' dawn l-entitajiet hu li kull student b'dizabilità jkollu programm individwali edukattiv skond il-bżonnijiet individwali tiegħu jew tagħha.

3. L-Għoti tal-Medicina fl-Iskejjel Regolari

Waħda mill-problemi kbar li qed jiffaċċjaw numru ta' ġenituri ta' studenti b'dizabilità li jattendu skejjel regolari hi l-għoti tal-

medicina li dawn l-istudenti jkollhom bżonn. Ħafna drabi l-ġenituri qed ikollhom imorru huma stess kuljum biex jagħtu din il-medicina lil uliedhom. Dan minkejja l-fatt li whud minnhom għandhom *facilitator full-time* magħhom. Il-Kummissjoni tifhem li din hi problema komplessa u għalhekk is-sena li għaddiet twaqqaf grupp ta' hidma biex jagħmel ir-rakkomandazzjonijiet tiegħu lill-Ministeru. Dan il-grupp kien kompost mis-sinjuri Joe Camilleri (KNPD), Micheline Sciberras (Ministeru ta' l-Edukazzjoni) u Dr Simon Attard Montaldo (Ministeru tas-Saħħa). Wara diversi laqgħat, dan il-grupp iffinalizza r-rapport u r-rakkomandazzjonijiet tiegħu u għall-aħħar tas-sena 2005 ipprezentah lill-Ministeru ta' l-Edukazzjoni.

Fil-preżent il-Ministeru qed jevalwa dan ir-rapport u anke jieħu pariri, l-aktar dawk legali, dwar l-implimentazzjoni tar-rakkomandazzjonijiet li hemm. Il-Kummissjoni se tkompli taħdem biex tinstab soluzzjoni għal din il-problema.

4. L-Università

4.1 Il-Kummissjoni kompliet iżzomm kuntatt mill-qrib ħafna ma' l-Awtoritajiet ta' l-Università biex tassigura li l-Awtoritajiet u l-istudenti universitarji jkunu konxji ta' l-issues dwar il-persuni b'diżabilità. Dan il-kuntatt seta' jsir b'mod aktar dirett minħabba li s-Sur Joe Camilleri, Ċermen tal-KNPD, hu wkoll membru tas-Senat ta' l-Università.

4.2 Il-Kummissjoni wkoll tat sehmha permezz ta' Ċermen tagħha fil-kumitat li jeżamina talbiet mill-istudenti b'diżabilità li jitolbu provvedimenti differenti waqt l-eżamijiet biex huma jkollhom opportunitajiet indaqs. F'dan ir-rigward kien hemm diversi problemi minħabba li l-istudenti ma kinux jafu eżatt x'inhuma dawn il-provedimenti u anke minħabba l-fatt li d-dokument maħruġ mill-Ministeru ta' l-Edukazzjoni dwar dan mhux rikonoxxut mill-Università. Il-Kummissjoni għaldaqstant għamlet rakkomandazzjoniet biex:

a) dan id-dokument jiġi rivedut l-aktar minħabba l-iżviluppi kbar li saru fejn tidhol l-informatika;

b) ikun hemm dokument wiehed żviluppat, rikonoxxut u ppubblikat kemm mill-Università kif ukoll mill-Ministeru ta' l-Edukazzjoni.

Il-Kummissjoni se tkompli taħdem biex dawn ir-rakkomandazzjonijiet jiġu implimentati.

5. Proġett Pilota fl-Iskola Sekondarja Marija Assunta

Il-Kummissjoni kompliet tagħti sehemha fil-proġett pilota li nbeda matul l-2004 ma' l-iskola sekondarja Marija Assunta halli l-istudenti b'diżabilità ta' din l-iskola jkollhom programm individwali edukattiv u biex il-*facilitators* li jaħdmu ma' dawn l-istudenti jkollhom is-sappport neċessarju halli huma jkunu jistgħu jimplementaw dawn il-programmi. Dan il-proġett hu mifruq fuq tliet snin u qed isir bis-sappport finanzjarju ta' l-*HSBC Care for Children Fund*.

Kapitlu 8

SERVIZZI GĦAL ADULTI B'DIŻABILITÀ

1. Il-Korporazzjoni ta' l-Impjiegi u t-Taħriġ

1.1 Il-Kummissjoni żammet kuntatt kontinwu mal-Korporazzjoni ta' l-Impjiegi u t-Taħriġ biex din tipprovdi servizzi speċjalizzati lill-persuni b'diżabilità kemm fil-qasam tat-taħriġ vokazzjonali kif ukoll f'dak ta' l-impjiegi. Dan il-kuntatt seta' jsir b'mod aktar dirett minhabba li s-Sur Joe Camilleri, Ċermen tal-KNPD, hu wkoll direttur ta' din il-Korporazzjoni.

1.2 Matul din is-sena, il-Kummissjoni kellha numru ta' laqgħat ma' uffiċjali għolja tal-Korporazzjoni ta' l-Impjiegi u t-Taħriġ, fosthom mas-CEO il-ġdida, is-Sinj Sue Vella, dwar l-iskema ta' Impjieg Issapportjat. Il-Kummissjoni qed tteġġeġ lill-ETC biex tagħti importanza akbar lil din l-iskema biex jiġu utilizzati l-fondi kollha disponibbli u possibilment l-iskema titkabbar.

2. Servizzi ta' Matul il-Jum

2.1 Il-Kummissjoni kompliet taħdem biex is-Servizzi ta' Matul il-Jum għall-adulti b'diżabilità jkomplu jitjiebu. Fil-bidu tas-sena, dan sar l-aktar permezz tat-*Task*

Force immexxi mis-Segretarju Permanenti fil-Ministeru għall-Familja u s-Solidarjetà Soċjali li kellu l-għan li jfassal pjan għall-iżvilupp ta' dawn is-servizzi. Il-Kummissjoni, permezz tad-Direttur Eżekuttiv, tat sehmha fil-hidma ta' din it-*Task Force*.

Waħda mid-deċiżjonijiet li ttieħdu kienet li dawn is-servizzi jgħaddu fi hdan l-Aġenzija SAPPOR. Il-Ministeru ddecieda li, għallinqas għal issa, il-hidma li kellha tagħmel din it-*Task Force* twettqet u ma kienx għad hemm il-bżonn li tkompli tiltaqa'.

Il-hidma tal-Kummissjoni fi hdan it-*Task Force* u anke permezz ta' mezzi oħra kienet primarjament biex ikun hemm il-fondi neċessarji halli:

- a) ikun hemm struttura manijerjali xierqa għal dawn is-servizzi;
- b) ikun hemm titjib fis-servizzi, l-aktar permezz ta' taħriġ tal-*personnel* u ingaġġ ta' professjonisti;
- c) dawn is-servizzi jkun aċċessibbli għal kull min għandu bżonnhom, jiġifieri li ma jkunx hemm *waiting list*.

2.2 Il-Kummissjoni kellha diversi lmenti li persuni b'diżabilità, l-aktar dawk li kienu

se jispiċċaw mill-iskejjel speċjali, ma kinux se jingħataw is-servizz ta' matul il-jum li għandhom bżonn, minhabba nuqqas ta' rizersi. Il-Kummissjoni qajmet din l-*issue* permezz ta' diversi inizjattivi li jinkludu:

- a) il-laqgħat tat-*Task Force* għal dan is-Servizz;
- b) stqarrijiet pubbliċi dwar il-baġit tal-Gvern;
- c) interventi mal-Ministeri ta' l-Edukazzjoni u tal-Familja.

Wara diversi diskussjonijiet, din il-problema ġiet solvuta għal din is-sena (2005) billi numru żgħir ta' studenti mill-Iskola San Miguel bdew jieħdu s-servizz ta' Matul il-Jum mill-Ministeru tal-Familja, waqt li l-oħrajn baqgħu jattendu l-iskejjel speċjali.

Għalkemm fid-diskors tal-baġit kien hemm riferenza għal din il-problema, ma kien hemm l-ebda zieda fil-baġit għal dawn is-servizzi. Għalhekk jidher li s-soluzzjoni tas-sena 2005 se tiġi ripetuta għas-sena 2006 wkoll.

Il-Kummissjoni temmen u stqarret fil-pubbliku li dawn is-servizzi għandhom bżonn ta' aktar fondi, kemm biex jitjieb is-servizz kif ukoll biex ikunu jistgħu jiġu pprovduti lil dawk li għandhom bżonnhom u mhumiex jiħduhom.

Kapitlu 9

IS-SERVIZZI RESIDENZJALI

1. Aġenzija SAPPOR

1.1 Il-Kummissjoni kompliet tagħti s-sappor sħiħ lill-Aġenzija SAPPOR fi hndan il-Fondazzjoni għas-Servizzi Soċjali. Din l-aġenzija għandha r-responsabilità li tiżviluppa servizzi fil-komunità biex il-persuni b'diżabilità jkunu jistgħu jibqgħu jgħixu f'darhom u, meta dan ma jkunx aktar possibbli, tipprovdilhom djar żgħar fil-komunità bis-sappor meħtieġ. Il-Kummissjoni tat is-sappor sħiħ lil din l-aġenzija billi:

- hadmet u qed taħdem biex ikollha l-fondi li għandha bżonn;
- hi rappreżentata fuq il-Kumitat għall-Allokazzjoni tas-Servizzi, li hu l-kumitat li jeżamina t-talbiet għas-servizzi mogħtija minn din l-Aġenzija.

1.2 Il-Kummissjoni temmen li din l-Aġenzija ma għandhiex il-fondi neċessarji biex tipprovd s-servizzi fil-komunità lil min għandu bżonnhom tant li hi issa għandha *waiting list* pjuttost twila. Il-Kummissjoni għamlet talba lill-Gvern biex fil-baġit għas-sena 2006, il-baġit ta' din l-Aġenzija jiżdied imma sfortunatament din it-talba ma ntlagħgetx.

1.3 Fid-diskors tal-baġit għas-sena 2006, il-Gvern stqarr li kien se jibda strateġija ġdida li biha l-fondi użati għal dawn is-servizzi jimxu mal-persuni jekk is-servizzi jibdedw jingħataw minn entità differenti. Il-Kummissjoni laqgħet pożittivament din l-inizjattiva u mill-ewwel bdedw diskussjonijiet bejn il-Kummissjoni, l-Aġenzija SAPPOR u l-isptar Monte Carmeli biex din tibda titpoġġa fil-prattika.

2. Il-Qafas Legali

Il-Kummissjoni kompliet bid-diskussjonijiet ma' rappreżentanti tal-Ministeru għall-Familja u s-Solidarjetà Soċjali dwar l-abbozz tal-Liġi dwar il-*Guardianship*. Dan għandu l-għan li jtejjeb b'mod sostanzjali l-proċeduri legali użati biex persuni li ma jistgħux jamministraw ġidhom u ma jistgħux jieħdu hsieb tagħhom infushom għal kollox ikollhom il-protezzjoni legali dwar min joffrilhom is-sappor li għandhom bżonn. L-abbozz ta' din il-Liġi hu lest u issa qed jiġi studjat mill-uffiċċju ta' l-Avukat tar-Repubblika.

3. Skema ta' Assistenza Personali

3.1 Numru żgħir ta' persuni b'diżabilità qed jixtru s-servizz ta' Assistenti Personali minn persuni barranin. Għal dan il-għan dawn l-assistenti jkollhom bżonn permess tax-xogħol mill-Korporazzjoni tax-Xogħol u t-Taħriġ (qabel, mid-Dipartiment taċ-Ċittadinanza). Wara ftehim bejn il-Kummissjoni u l-awtoritajiet konċernati, ġie deciż li dan il-permess jingħata jekk l-applikazzjoni tkun rakkomandata mill-Kummissjoni. Għal dan il-għan, il-Kummissjoni, wara li ssir żjara fid-djar minn professjonista tagħha, tagħmel ir-rakkomandazzjonijiet neċessarji. Matul din is-sena, il-hidma tal-Kummissjoni f'dan ir-rigward tista' tingabar fl-istatistika li hemm f'Tabella Numru 15.

TABELLA 15

Skema ta' Assistenza Personali

	2004	2005
Applikazzjonijiet ġodda	20	32
Rakkomandati	17(85%)	27(84%)
Mhux eliġibbli	2(10%)	2((6%)
Pendenti	1 (5%)	3(9%)

3.2 Dan is-servizz ukoll wera zieda sostanzjali (60%) fl-applikazzjonijiet li l-Kummissjoni rċeviet għalih.

4. Fondazzjoni Wens u Fondazzjoni għas-Servizzi ta' Respite Care

Il-Kummissjoni ngħaqdet ma' l-Għaqda Żgħażaġh b'Dizabilità u ma' l-Għaqda Ġenituri ta' Persuni b'Dizabilità biex jitwaqqfu l-Fondazzjoni Wens u l-Fondazzjoni għas-Servizzi ta' *Respite Care* rispettivament. Ta' l-ewwel tipprovdi servizz residenzjali fil-komunità lil numru żgħir ta' persuni b'dizabilità, waqt li t-tieni Fondazzjoni tipprovdi servizzi residenzjali għal żmien limitat lil persuni b'dizabilità bil-għan li joffru serħan lill-membri tal-familja li jkunu qed jieħdu ħsiebhom. Il-Kummissjoni matul is-snin kompliet tagħti l-appoġġ tagħha lil dawn l-inizjattivi b'mod partikolari billi tinnomina membri fuq il-bord li jmexxu dawn il-fondazzjonijiet (tnejn fil-Fondazzjoni Wens u tlieta fil-Fondazzjoni għas-Servizzi ta' *Respite Care*).

5. Titjib f'Residenzi ta' Persuni b'Dizabilità

5.1 L-Awtorità tad-Djar għandha skema li permezz tagħha tagħti assistenza finanzjarja biex persuni b'dizabilità jkunu jistgħu jirrangaw ir-residenzi tagħhom skond il-bżonnijiet tagħhom, relatati mad-dizabilità tagħhom. Il-Kummissjoni hi rappreżentata fuq il-kumitat li jeżamina dawn it-talbiet permezz tal-manijer li tmexxi s-Servizz Għajnuniet Speċjali.

5.2 Il-Kummissjoni rrakkomandat lill-Gvern biex għall-baġit li jmiss jerġa' jestendi din l-iskema biex tkun tinkludi liftijiet fid-djar privati. Il-Kummissjoni apprezza pubblikament li din ir-rakkomandazzjoni ntlagħhet mill-Gvern.

Kapitlu 10

AZZJONI FIL-KOMUNITÀ

1. Hidma Soċjali mal-Persuni b'Diżabilità

Il-Kummissjoni kompliet taħdem mat-Taqsima ta' l-Aġenzija SAPPOR li tipprovdi servizzi ta' hidma soċjali ma' persuni b'diżabilità u l-familji tagħhom. Dan sar l-aktar billi l-Kummissjoni pprovdiet il-premissi li minnu din it-Taqsima topera miċ-Ċentru Hidma Soċjali, Santa Venera, u offritilha wkoll assistenza amministrattiva.

2. Sussidju fuq il-Posta lill-Għaqdiet Volontarji

Il-Kummissjoni reġgħet allokat somma flus mill-fondi tagħha biex tissussidja l-posta ta' l-għaqdiet volontarji li jaħdmu fil-qasam tal-persuni b'diżabilità. Dan is-sussidju hu ta' 50% ta' l-ispiza totali. Matul dan il-perjodu, il-ħdax-il għaqda li bbenefikaw minn dan is-servizz kienu:

- *Down Syndrome Association*
- Fond għar-Rijabilitazzjoni tal-Handikappati
- Fondazzjoni Arka
- Fondazzjoni *Equal Partners*
- Fondazzjoni Servizzi ta' *Respite Care*
- Għaqda Nazzjonali Ġenituri ta' Persuni b'Diżabilità

- Għaqda Persuni Neqsin mis-Smigh
- Grupp tal-Persuni bl-Epilessija (*Caritas*)
- Hbieb Aġenzija SAPPOR
- Kummissjoni Hidma għall-Morda u Persuni b'Diżabilità ta' l-Azzjoni Kattolika
- *Muscular Dystrophy Group*

Is-somma użata mill-Kummissjoni għal dan il-għan telgħet minn Lm1,000 matul is-sena 2004 għal Lm2,500 matul is-sena 2005. Dan ifisser li l-medja li ħadet kull entità hi ta' madwar Lm225.

3. Hidma ma' Organizzazzjonijiet Ohra

- 3.1 Il-Kummissjoni matul din is-sena ħadmet mill-qrib ma' diversi organizzazzjonijiet mhux governattivi biex hi tkun tista' tilhaq l-għanijiet tagħha. Dawk li ma jissemmewx direttament f'dan ir-rapport jinkludu:
- *ADHD Group*
  - Assocjazzjoni tas-*Social Workers*
  - Awtorità tax-Xandir
  - Fondazzjoni Żvilupp tal-Lingwa tas-Sinjali Maltija
  - Fondazzjoni Hajja Indipendenti
  - Fondazzjoni Eden

- Għaqda tal-Persuni bi *Spina Bifida*
- Għaqda Biblika Maltija
- *General Workers Union*
- *Gozo Association for the Visually Impaired*
- *Heritage Malta*
- Il-gazzetti
- Kamra tal-Periti
- Kummissarju tat-Tfal
- Kummissjoni tal-Familja
- Kumitat għall-Bidla għall-Ewro
- Kumitat ta' Evalwazzjoni tal-Programm EQUAL
- Kunsill Malti tal-Persuni b'Diżabilità
- Kunsill Nazzjonali tan-Nisa
- L-istazzjonijiet tar-radju
- L-istazzjonijiet tat-televisin
- *Malta Employers Association*
- *Malta Labour Party*
- *Malta Lifts Association*
- *Malta Professional Bodies*
- *Malta Union of Teachers*
- *Media Consulta* - Kampanja Le għad-Diskriminazzjoni
- Partit Nazzjonalista
- Razzett tal-Hbiberija
- *Union Haddiema Magħqudin*

3.2 **Community Chest Fund**

Iċ-Ċermen, id-Direttur u l-Kap tas-Servizz Għajnuniet Speċjali kellhom laqgħa ma' l-

E.T. Dr E Fenech Adami bħala Ċermen tal-*Community Chest Fund*. F'dan il-laqgħa komplew jiġu diskussi modi kif iż-żewġ entitajiet jistgħu jaħdmu mill-qrib halli jiġi assigurat li r-riżorsi jintużaw bl-aħjar mod possibbli. Eventwalment, il-President ta' Malta ħatar lis-Sur Camilleri, membru ta' l-istess fond, biex hekk tkun assigurata l-kontinwità f'din il-kooperazzjoni.

3.3 **Federazzjoni ta' l-Għaqdiet Persuni b'Diżabilità**

Matul din is-sena, il-Kummissjoni ħadmet aktar mill-qrib ma' din il-Federazzjoni. Iċ-Ċermen u d-direttur tal-Kummissjoni kellhom laqgħa ma' l-uffiċjali l-ġodda tal-Federazzjoni, is-sinjuri Waldemar Beck, Olaf Attard u John Peel, biex din il-ħidma tkun aktar effettiva. Il-Federazzjoni issa għandha statut ġdid li hu konformi mal-kriterji tal-*European Disability Forum*. Il-Kunsill li jmxexxi din il-Federazzjoni issa hu maqħmul kompletament minn persuni b'diżabilità jew ġenituri ta' persuni b'diżabilità li ma jistgħux jirrapprezentaw lilhom infushom. Barra minnhekk, is-Sur Peel reġa' ha postu fil-Kummissjoni u ż-żewġ naħat ikkooperaw biex organizzaw konferenza komuni waqt il-Ġimgħa tal-Persuni b'Diżabilità.

3.4 **Kuntratt ta' Dar il-Kaptan**

Fl-1990, il-Kummissjoni kienet għamlet kuntratt ma' l-Awtorità tad-Djar biex din ta' l-aħħar tbigħ Dar il-Kaptan lill-Kummissjoni għal prezz nominali u tikri l-art ta' madwarha għal kera nominali wkoll. Din il-kirja ta' l-art għalqet u għalhekk l-Awtorità u l-Kummissjoni ġeddeu dan il-ftehim din id-darba għal 50 sena. Min-naħa tagħha, il-Kummissjoni kompliet tafda din id-dar u l-art lill-Fondazzjoni Servizz ta' *Respite Care* biex tamministrathom hi. Peress li l-kuntratt issa hu għal żmien itwal, din il-Fondazzjoni tista' tippjana aħjar l-amministrazzjoni ta' din l-art.

Kapitlu 11

IT-TAHRIG U R-RICERKA

1. Il-Kors dwar l-Oqsma tad-Dizabilità

1.1 Il-Kummissjoni kompliet tagħti sensiela ta' lekcjers fuq *issues* dwar id-dizabilità lil studenti u haddiema diversi bil-għan li dawn ikollhom għarfien usa' ta' dan il-qasam, l-aktar mill-aspett soċjali. Il-ħidma tal-Kummissjoni f'dan il-qasam hi miġbura f'Tabella Numru 16.

1.2 In-numru ta' parteċipanti għal dawn il-lekcjers żdied sostanzjalment b'madwar 38% fuq dak tas-sena l-oħra.

1.3 Il-Kummissjoni kompliet taħdem bi ffit suċċess biex dan il-kors jibda jsir b'mod formali u regolari f'fakultajiet oħra, b'mod speċjali dawk tal-Medicina, tal-Arkitettura u tat-Teologija.

2. PEKTUR (Il-Programm Edukazzjoni Kontinwa, Taħriġ u Riċerka)

2.1 Dan il-programm beda jaħdem matul l-1998 bil-għan li joffri għajnuna finanzjarja limitata fl-oqsma ta' l-edukazzjoni kontinwa, it-taħriġ u r-riċerka fil-qasam tad-dizabilità. Matul din is-sena, PEKTUR reġa' għamel 2 sejhiet għal applikazzjonijiet għal taħriġ u riċerka fil-qasam tal-persuni b'dizabilità. Il-programm irċieva 8 talbiet u l-bord li jmexxi dan il-programm iddeċieda hekk:

- Persuna b'dizabilità riedet tkompli bl-istudji tagħha fil-livell post-terzjarju u fil-qasam tad-dizabilità. Din it-talba ntlagħhet u dan il-programm għen b'għotja ta' Lm1,000.
- Grupp tat-Teatru tal-Persuni b'Dizabilità talab sapport biex ikompli jorganizza attivitajiet f'dan il-qasam. Il-Grupp intalab jagħti aktar informazzjoni qabel tkun tista' tittiehed deċiżjoni.
- Il-Fondazzjoni għas-Servizzi ta' *Respite Care* għamlet talba għall-għajnuna biex grupp ta' persuni b'nuqqas intellettuali jkun jista' jipparteċipa fi programm ta'

TABELLA 16

Lekcjers dwar l-Oqsma tad-Dizabilità

Klijent	Kors	Nru. ta' Parteċipanti
Università ta' Malta	Fakultà ta' l-Edukazzjoni	250
	Fakultà tal-Medicina	100
	<i>Social Work</i>	90
	<i>Institute of Health Care</i>	60
Diviżjoni ta' l-Edukazzjoni	Skejjel	490
	Korporazzjoni tax-Xogħol u t-Taħriġ	
	<i>Support workers</i>	50
	<i>Child Carers</i>	30
Akkademja tal-Pulizija		100
HSBC		15
Vodafone		45
Seminarju		12
Total		1,242

- exchange* organizzat taht il-kappa tal-Programm *Youth* ta' l-Unjoni Ewropea. Din it-talba ntlaggħet u ngħatat għajnuna finanzjarja ta' Lm546.
- d) Il-grupp Flimkienaslu mmexxi minn persuni b'nuqqas intellettuali għamlu talba biex jorganizzaw huma stess seminar biex jiddiskutu l-oqsma li jhossu li huma ta' prijorità għalihom. It-talba ntlaggħet u dan il-grupp ingħata għajnuna ta' Lm150.
- e) Saret talba mingħand persuna bla dizabilità biex jagħmel studji bid-distanza fuq livell ta' diploma ma' kullegġ fir-Renju Unit dwar sugġett li mhux relatat mad-dizabilità. Din it-talba ma setgħetx tintlaqa'.
- f) Persuna b'dizabilità li qed tagħmel studji fuq livell ta' diploma ma' istituzzjoni tat-tagħlim għoli f'Malta talbet għal zieda fis-sapport li qed tircievi biex tagħmel riċerka. Għadhom għaddejnin diskussjonijiet dwar din it-talba.
- g) L-Għaqda Persuni Neqsin mis-Smigh talbet għal għajnuna finanzjarja biex interpretu tal-Lingwa tas-Sinjali Maltija jissapportja rappreżentant ta' l-Għaqda

nieqes mis-smigh halli jkun jista' jattendi konferenza barra minn Malta. Din it-talba ntlaggħet u l-Għaqda ngħatat Lm400.

- h) Il-*Caritas Malta Epilepsy Association* għamlet talba għall-għajnuna fl-ispejjeż ta' pubblikazzjonijiet li xtaqet tipproduci. Din it-talba ma ntlaggħetx minhabba li l-materjal kien mediku u mhux soċjali.

2.2 Il-programm irċieva numru ta' talbiet biex persuni jattendu konferenzi kemm f'Malta kif ukoll barra minn Malta relatati mal-qasam tad-dizabilità. Hi *policy* ta' dan il-programm li ma jaċċettax talbiet bħal dawn sakemm dawn ma jkunux biex ikopru spejjeż aktar meħtieġa biex persuna b'dizabilità tattendi dawn il-konferenzi.

3. Iż-Żjara tal-Prof Barnes

Bhala parti mill-programm PEKTUR, il-Kummissjoni stiednet lill-Prof Colin Barnes biex waqt li kien Malta biex jattendi werkxop ta' proġett bejn l-Università ta' Malta u dik ta' Leeds, jagħti diversi lekcjers. Il-Prof Barnes, li hu d-direttur tas-*Centre for Disability Studies* ta' l-Università ta' Leeds u

- awtur ta' diversi kotba, kellu laqgħat ma':
- a) il-membri tal-Fakultà ta' l-Edukazzjoni ta' l-Università ta' Malta;
- b) riċekaturi f'dan il-qasam waqt laqgħa pubblika - din l-attività giet organizzata flimkien mal-Kunsill Malti tal-Persuni b'Dizabilità;
- c) l-attivisti b'dizabilità li huma l-kelliema waqt il-lekcjers li l-Kummissjoni torganizza.

4. Riċerka mill-Kummissjoni

4.1 Ghodda biex Tkejjel kemm id-Dizabilità hi Parti mill-Politika Regolari

Matul din is-sena, il-KNPD flimkien ma' l-Aġenzija SAPPOR bdieta tiegħu sehem fi proġett iffinanzjat mill-Unjoni Ewropea li qed jiġi kkoordinat mill-organizzazzjoni *Leonard Cheshire International*. Dan il-proġett għandu l-għan li jistudja metodi kif il-qasam tad-dizabilità jista' jsir parti integrali mill-politika nazzjonali f'oqsma differenti, bl-Ingliż *European Disability Action Mainstreaming Assessment Tool* (EDAMAT). F'dan il-proġett qed jieħdu sehem ukoll organizzazzjonijiet mir-Renju Unit, l-Irlanda, il-Portugall, Spanja, il-Marokk u l-Greċja. F'Malta dan il-proġett

qed jitmexxa mis-sinjuri Anne-Marie Callus mill-KNPD u Agnes Bezzina mill-Aġenzija SAPPORIT. Wara konsultazzjoni ma' persuni b'diżabilità, ġie deċiż li dan il-proġett jiffoka fuq l-Inklużjoni fil-Komunità, il-Ħajja Indipendenti u s-Servizzi tas-Sahħa.

Il-ħidma li saret s'issa marbuta ma' dan il-proġett tikkonsisti fi:

- 3 laqgħat li saru f'entità differenti li qed tieħu sehem f'dan il-proġett.
- Stharriġ żgħir dwar kemm jeżistu *policies* f'Malta. Irriżulta li ftit li xejn hawn *policies* fil-Ministeri diversi li jsemmu b'mod speċifiku l-persuni b'diżabilità.
- Twaqqaf il-*Project Advisory Group* (PAG) magħmul minn persuni b'diżabilità, ġenitur ta' persuna b'diżabilità li ma tistax tirrappreżenta lilha nnifisha u rappreżentanti ta' l-Awtorità dwar it-Trasport, id-Dipartiment tas-Sigurtà Soċjali, il-Knisja, il-Kunsilli Lokali u d-Divizjoni tas-Sahħa.
- Żewġ laqgħat, waħda f'Malta u l-oħra f'Għawdex, għal *focus groups* magħmula minn persuni b'diżabilità u ġenituri ta' tfal b'diżabilità.
- Tfasslet skeda għal intervista li se tintuża għal dan l-istudju.

Dan il-proġett se jkompli matul l-2006.

4.2 **Attivitajiet u Faċilitajiet Sportivi Inklużivi**

Matul l-2004, il-Kummissjoni bdiet tikkoordina proġett iffinanzjat mill-programm Grundtvig ta' l-Unjoni Ewropea li kellu l-għan li jistharreġ kif attivitajiet u faċilitajiet sportivi jistgħu jkunu aċċessibbli għall-persuni b'diżabilità. Din it-tema ntgħażlet l-aktar minħabba li dik is-sena kienet iddedikata mill-Unjoni Ewropea lill-Isports.

Il-parteciċipanti Maltin f'dan il-proġett kienu s-sinjuri Angela Agius, Kevin Attard, Eugenio Calleja u Clayton Vella, flimkien mas-sinjuri Helen Attard u Rosanne Fenech li mexxew u ssapportjaw lill-grupp Malti. Entitajiet mir-Rumanija u l-Italja kienu l-imsieħba l-oħra f'dan il-proġett.

Dan il-proġett tkompla matul l-2005 b'dawn l-attivitajiet:

- Il-Kummissjoni baġtet kwestjonarji dwar l-involviment tal-persuni b'diżabilità f'attivitajiet sportivi lil żewġ gruppi: persuni b'diżabilità reġistrati mal-KNPD kif ukoll aġenziji, għaqdiet u entitajiet oħra li jorganizzaw attivitajiet sportivi.
- Ir-riżultati ta' dan l-istharriġ Malti ġew ippreżentati f'żewġ seminars pubbliċi,

wieħed f'Malta u l-ieħor f'L'Aquila, l-Italja.

- Tfasslu linji gwida dwar l-inklużjoni ta' persuni b'diżabilità f'faċilitajiet u attivitajiet sportivi.

Sfortunatament talba biex ikun hemm il-fondi halli dan il-proġett ikompli biex issir konsultazzjoni dwar dawn il-linji gwida mfassla u eventwalment jiġu ppubblikati ma ntlaqgħetx min-naħa tal-pajjiżi msieħba tal-Kummissjoni. Il-Kummissjoni però se tkompli taħdem biex dawn il-linji gwida jiġu ppubblikati.

4.3 **Prattiċi Tajba biex ikun Hemm Aċċess Raġonevoli fl-Ambjent Mibni għall-Persuni b'Diżabilità**

Matul is-sena 2005, il-Kummissjoni ssieħbet fi proġett li għandu l-għan li jstabbilixxi kriterji li fuqhom jiġi stabbilit x'inhu raġonevoli fejn jidhol aċċess fiżiku - Prattiċi Tajba biex ikun Hemm Aċċess Raġonevoli fl-Ambjent Mibni għall-Persuni b'Diżabilità. Dan il-proġett qed isir bejn l-universitajiet ta' Malta u Leeds, bil-parteciċipazzjoni attiva tal-KNPD u tas-*Centre for Disability Studies* ta' l-Università ta' Leeds. Matul din is-sena, dan il-proġett ħadem hekk:

Kapitlu 12

**L-INFORMAZZJONI
U L-EDUKAZZJONI PUBBLIKA**

1. Il-Ġimgha tal-Persuni b'Dizabilità

1.1 It-3 ta' Diċembru hu l-Jum Internazzjonali tal-Persuni b'Dizabilità. Kull sena, il-Kummissjoni torganizza Ġimgha tal-Persuni b'Dizabilità bil-għan li tqajjem kuxjenza dwar dan is-settur. Barra li torganizza numru ta' attivitajiet, il-Kummissjoni tistieden organizzazzjonijiet oħra li jorganizzaw attivitajiet biex jintlaħaq aktar dan il-għan.

It-tema magħżula mill-Unjoni Ewropea għal din il-Ġimgha kienet **Hajja Flimkien fis-Socjetà**. Din is-sena, din il-Ġimgha giet organizzata bejn is-27 ta' Novembru u l-4 ta' Diċembru 2005.

Il-maġġoranza ta' l-attivitajiet li l-Kummissjoni organizzat għal din il-Ġimgha kienu sponsorjati mill-Programm tal-Komunità ta' l-Unjoni Ewropea biex Tiġġieled id-Diskriminazzjoni. Dawn kienu l-attivitajiet li organizzat il-Kummissjoni matul din il-Ġimgha:

1.2 Konferenza għall-Midja kollha biex tvarra l-Ġimgha

Il-Kummissjoni organizzat din il-konferenza nhar il-Ħamis 25 ta' Novembru 2005 fl-uffiċini tal-Kummissjoni u matulha ġew ipprezentati lill-pubbliku:

- Il-poster bit-tema ta' din il-Ġimgha. Dan tqassam ma' Malta u Għawdex kollha biex jiġi esebit f'postijiet pubbliċi.
- Il-messaġġ maħsub għall-pubbliku generali li l-Kummissjoni toħroġ għal din il-Ġimgha.
- Messaġġ ieħor, din id-darba maħsub għat-tfal, li ġie ċċirkulat ma' l-iskejjel kollha ta' Malta u Għawdex bil-għan li jinqara fil-Jum Internazzjonali jew f'gumata qrib.
- Riklam qasir awdjo li xxandar regolarment fuq l-istazzjonijiet kollha tar-radju matul din il-Ġimgha.
- Riklam qasir televiżiv li ntbagħat lill-istazzjonijiet kollha tal-televixin biex jixxandar matul din il-Ġimgha.
- Il-programm shih ta' din il-Ġimgha.

1.3 Prezentazzjoni tat-tieni edizzjoni ta' Access for All - Design Guidelines

Dan il-ktieb ġie pprezentat lill-midja, lill-istudenti ta' l-Arkitettura, lill-Fakultà ta' l-Arkitettura, lill-Kamra tal-Periti, lid-Divizjoni tax-Xoghlijiet, lill-MEPA, lill-BICC u lill-Assoċjazzjoni ta' l-Occupational Therapists. Din l-attività saret f'Dar l-Istudent, l-Università ta' Malta, fejn sar użu għall-ewwel darba mill-lift li sar mill-Università biex tirrendi dan il-bini aċċessibbli, wara li l-Kummissjoni kienet fetħet kawża lill-Università. Għal din l-attività attendew numru kbir ta' studenti tal-Fakultà ta' l-Arkitettura. Din l-attività giet indirizzata miċ-Ċermen tal-Kummissjoni, is-Sur Joe Camilleri, mid-Dekan tal-Fakultà, il-Prof. Joseph Falzon, Dr Joseph Spiteri, il-ko-editur ta' dan il-ktieb u s-Sinj Vicki Sciberras li spjegat għaliex il-persuni b'dizabilità jhossu l-bżonn ta' dawn il-linji gwida.

Kopja ta' dan il-ktieb tista' tinkiseb mingħajr ħlas mill-uffiċini tal-Kummissjoni jew minn fuq il-websajt tal-Kummissjoni: www.knnpd.org.

1.4 **Prezentazzjoni tar-Rapport Annwali dwar il-Liġi Opportunitajiet Indaq**

Peress li l-Liġi Opportunitajiet Indaq dahlet fis-seħħ f'Ottubru 2000, il-Kummissjoni ta' kull sena toħroġ rapport li fih tipprezenta lill-pubbliku l-hidma li hi tkun wettqet matul dik is-sena (minn Ottubru 2004 sa Settembru 2005) biex tara li din il-Liġi qed tkun imħarsa. Dan ir-rapport ġie pprezentat waqt konferenza għall-midja kollha mis-Sur Joe Camilleri, Ċermen tal-Kummissjoni u s-Sinj Marianne Debono, Maniġer tat-Taqsima Opportunitajiet Indaq. Taw ir-reazzjoni tagħhom ukoll l-Onor Marie Loïuse Coleiro, kelliem ewlieni ta' l-Oppożizzjoni għas-Solidarjetà u l-Onor Dolores Cristina, Ministru tal-Familja u s-Solidarjetà Soċjali. Kopja ta' dan ir-rapport tista' tinkiseb mill-uffiċini tal-Kummissjoni jew minn fuq il-websajt tal-Kummissjoni: www.knpd.org.

1.5 **Żjara ta' Kortesija lill-E.T. Dr E Fenech Adami, President ta' Malta**

Il-membri tal-Kummissjoni għamlu żjara ta' kortesija lill-Eċċ Tiegħu Dr E Fenech Adami, President ta' Malta. Barra li l-Kummissjoni riedet turi l-apprezzament tagħha għall-hidma li l-Kummissjoni twettaq flimkien mal-*Community Chest Fund*, il-Kummissjoni

hadet l-okkażjoni wkoll biex tipprezenta lill-kap ta' l-Istat Malti l-verżjoni tal-ktejjeb Servizzi u Benefiċċji għall-Persuni b'Dizabilità f'midja differenti. Il-Kummissjoni hadet hsieb li dan il-ktejjeb importanti jiġi ppubblikat f'dawn il-midja differenti:

- stampat bil-Malti
- stampat bl-Ingliż
- verżjoni bil-Malti b'tipa kbira
- verżjoni bil-Malti fuq awdjo
- verżjoni stampata Ħafif-biex-Taqra
- verżjoni bil-Lingwa tas-Sinjali Maltija fuq DVD.

Fl-aħħar ta' din il-laqgħa l-E.T Dr Fenech Adami akkumpanja lill-membri biex jaraw u jużaw ir-rampa li ġiet installata reċentement mil-lift tal-Palazz għall-kuritur li jagħti għas-swali tal-Palazz. Il-President irrimarka li din ir-rampa, li hi tal-ħġieġ biex il-paviment ikun jista' jibqa' jidher, turi li bir-rieda tajba ta' kulħadd, minkejja d-diffikultajiet, l-aċċessibilità hi possibbli anke f'postijiet sensittivi u storiċi bħalma hu l-Palazz tal-President.

1.6 **Tahriġ Haddiema HSBC**

Fuq talba tal-HSBC, il-Kummissjoni matul din il-Ġimgħa bdiet kors ta' għarfien lill-haddiema ta' din il-kumpanija biex huma

jsiru aktar konxji kif iġibu ruħhom ma' klijenti b'dizabilità. Dan il-kors isir mill-Kummissjoni bl-involvement ta' persuni b'dizabilità nfushom u ġenituri ta' persuni b'dizabilità li ma jistgħux jirrapprezentaw lilhom infushom.

1.7 **Prezentazzjoni tar-Rapport dwar is-Self-Advocacy**

Aktar kmieni din is-sena, il-Kummissjoni pprezentat rapport dwar *is-Self Advocacy* għall-persuni b'dizabilità intellettuali waqt seminar li kien indirizzat mis-Sur Andrew Lee, Ċermen tal-*People First* tar-Renju Unit. Dan ir-rapport issa ġie ppreparat f'format Ħafif-biex-Taqra biex ikun jista' jibda proċess ta' konsultazzjoni dwaru, biex eventwalment isir il-politika uffiċjali tal-KNPD għal dan is-settur. Waqt din il-Ġimgħa ġiet organizzata laqgħa importanti fejn ġie diskuss dan ir-rapport fil-format Ħafif-biex-Taqra. Din il-konsultazzjoni kellha rappreżentanza qawwiya ta' persuni b'dizabilità intellettuali u l-organizzazzjonijiet tagħhom. Fil-bidu tal-laqgħa kien hemm ukoll introduzzjoni mis-Sur Joseph Camilleri, Ċermen tal-Kummissjoni, l-Onor Joseph Abela, kelliem ta' l-Oppożizzjoni għal dan is-settur, u l-Onor Clyde Puli, Ċermen tal-Kumitat Soċjali tal-Parlament Malti.

1.8 Parlament tal-Persuni b'Diżabilità

Bhas-snin ta' qabel il-Kummissjoni reggħet organizzat il-Parlament tal-Persuni b'Diżabilità bil-partecipazzjoni ta' l-*Speaker* l-Onor Anton Tabone, l-Onor Marie Louise Coleiro u l-Ministeru Dolores Cristina, is-Sur Joseph Camilleri, Ċermen tal-Kummissjoni, is-sur Waldemar Beck, President tal-Federazzjoni Maltija ta' l-Organizzazzjonijiet Persuni b'Diżabilità u s-Sinj Nicolette Aquilina, rappreżentanta tal-Kunsill Malti tal-Persuni b'Diżabilità. Dan il-Parlament iddiskuta l-proposta li saret fir-rapport Spiteri li tgħid li għandu "jitwaqqaf Kumitat Permanenti tal-Kamra tar-Rappreżentanti dwar l-Oqsma tad-Diżabilità". L-objettivi prinċipali ta' dan il-Kumitat hu li jimmoniterja u jevalwa kif il-provvedimenti legali eżistenti rigward il-persuni b'diżabilità, inkluża l-edukazzjoni, qed ikunu implimentati, u jirrakkomanda lill-Kamra provvedimenti leġislattivi ġodda li l-Kumitat iħoss li jkun hemm bżonn". Is-Sur Lino Spiteri ppreżenta hu stess din il-proposta.

Dan il-Parlament ixxandar dirett minn TVM.

1.9 Għoti tad-Demm mal-Bank tal-Kavallieri ta' San Ġwann

Bhala turija li l-persuni b'diżabilità jridu jkunu parti mis-soċjetà ankè billi jikkontribwixxu l-parti tagħhom, ġie organizzat nofs ta' nhar li fih numru sabiħ ta' persuni b'diżabilità u ħbiebhom taw id-demm lill-Bank tad-Demm tal-Kavallieri ta' San Ġwann, li għal darb'oħra rama klinika mobbli fl-uffiċini tal-Kummissjoni.

1.10 Konferenza Nazzjonali bit-tema "Hajja Flimkien fis-Soċjetà"

L-attività prinċipali ta' din il-Ġimgħa kienet propju l-Konferenza Nazzjonali li l-Kummissjoni organizzat flimkien mal-Federazzjoni Maltija tal-Organizzazzjonijiet Persuni b'Diżabilità bit-tema tal-Ġimgħa. Il-kelliema prinċipali ta' din il-konferenza li saret fil-Jum Internazzjonali tal-Persuni b'Diżabilità, it-3 ta' Dicembru, kienu s-Sinj Mandi Glover, *Chair* ta' l-*IScope Cymru* ta' Wales u s-Sinj Rita Borg, *Chair* tas-*Service Allocation Committee* ta' l-Aġenzija Sapport. Il-Konferenza wkoll ġiet indirizzata mill-Onor Marie Louise Coleiro u l-Ministru Dolores Cristina. Kien hemm ukoll interventi minn *panel* ta' organizzazzjonijiet li jipprovdu servizz. Dan il-*panel* kien kompost minn Dr Doriette Soler, għad-

Diviżjoni tas-Sahħa, is-Sur George Borg għad-Diviżjoni ta' l-Edukazzjoni, is-Sur Charles Cassar għall-Korporazzjoni tax-Xogħol u t-Tahriġ, is-Sur Marcel Pisani għall-Aġenzija Sapport u s-Sinj Audrey Testaferrata de Noto għall-Awtorità dwar it-Trasport.

Il-Kummissjoni qed taħdem biex dawn l-interventi kollha, flimkien ma' sommarju tad-diskussjoni, jiġu ppubblikati u anki jkunu fuq il-websajt tal-Kummissjoni fi żmien qasir.

1.11 Messaġġ Ministerjali fuq TVM mill-Ministru Dolores Cristina u Sarah Cassar

Bhas-snin l-imghoddija, il-Ministru responsabbli minn dan is-settur jagħti messaġġ lill-pubbliku Malti minn fuq TVM flimkien ma' persuna b'diżabilità fil-Jum Internazzjonali tal-Persuni b'Diżabilità. Din is-sena l-Ministru Cristina għamlet l-istess u l-messaġġ tagħha sar flimkien mas-Sinj Sarah Cassar. Minħabba li s-Sinj Cassar ma tistax titkellem ċar, il-messaġġ tagħha ngħata bl-Ingliż permezz ta' l-*speech synthesiser* (għad ma għandniex it-teknoloġija biex dan isir bil-Malti). Barra minn hekk il-messaġġ ingħata wkoll bis-sottotitli bil-Malti u kien ukoll interpretat bil-Lingwa tas-Sinjali Maltija.

2. Kampanja Saħha fid-Diversità u Ġranet ta' Għarfien

Il-Kummissjoni Nazzjonali Persuni b'Diżabilità hi impenjata bis-sħiħ f'kampanja kontinwa biex ikun hemm kuxjenza u għarfien akbar kontra d-diskriminazzjoni minħabba diżabilità. Għal dan il-għan il-Kummissjoni gābet fondi ta' l-Unjoni Ewropea mill-Programm tal-Komunità biex Tiġġieled id-Diskriminazzjoni biex tkun tista' torganizza:

- a) Kampanja ta' sena matul l-2004/5, bit-tema **Saħha fid-Diversità**, li saret flimkien mas-Servizz tal-Ġiżwiti mar-Refuġjati;
- b) Ġranet ta' Għarfien matul l-2005.

Matul l-2005 ġew organizzati dawn l-attivitajiet marbuta ma' dawn l-inizjattivi:

2.1 Seminar dwar il-Liġi Opportunitajiet Indaqs u d-Direttiva ta' l-Unjoni Ewropea dwar id-Diskriminazzjoni minħabba Razza.

Dan is-seminar maħsub primarjament għall-professjoni legali, min-naħa tad-diżabilità kien indirizzat mis-Sinj Marianne Debono, maniġer fit-Taqsima Opportunitajiet Indaqs tal-Kummissjoni u minn Dr Doreen Clarke, il-konsulent legali

tal-Kummissjoni. Is-seminar ġie cċerjat mis-Sur Joseph M. Camilleri, Ċermen tal-Kummissjoni.

2.2 Seminar dwar il-Pjan t'Azzjoni ta' l-Unjoni Ewropea fuq id-Diżabilità

Il-Kummissjoni f'nofs Mejju organizzat seminar dwar il-Pjan t'Azzjoni dwar id-Diżabilità mill-Unjoni Ewropea għas-snin 2004-2010. Dan il-pjan kien riżultat dirett tas-Sena Ewropea tal-Persuni b'Diżabilità li saret fl-2003. Il-kelliem ewlieni ta' dan is-seminar kien l-Onor Richard Howitt, membru parlamentari Ewropew u Ċermen tal-grupp interparlamentari tal-Parlament Ewropew dwar id-Diżabilità. Kelliema oħra f'dan is-seminar, li kien iċċerjat mis-Sinj Vicki Sciberras, kienu l-Onor Dr Jason Azzopardi, Ċermen tal-Kumitat għall-Affarijiet Barranin u Ewropej tal-parlament Malti li introduċa s-seminar, is-Sur Gordon Cardona li ta l-perspettiva għal dan il-pjan mil-lenti ta' persuna b'diżabilità u mis-Sur Joseph M. Camilleri, Ċermen tal-Kummissjoni, li spjega kif dan il-pjan jista' jiġi implimentat fil-livell lokali.

Il-Kummissjoni ħadet ħsieb tagħmel traduzzjoni bil-Malti ta' dan il-pjan. Min jixtieq kopja ta' dan il-pjan bil-Malti jew bl-Ingliż jista' jikkuntattja l-uffiċċju tal-

Kummissjoni jew inkella jista' jsibu fuq il-websajt tal-Kummissjoni: www.knpd.org.

2.3 Il-Parlament tal-Persuni b'Diżabilità

F'nofs Mejju 2005, il-Kummissjoni organizzat il-Parlament tal-Persuni b'Diżabilità li għalih ġew mistiedna l-membri parlamentari Maltin kollha u rappreżentanti tal-persuni b'diżabilità u l-organizzazzjonijiet tagħhom. Dan il-parlament tmexxa mill-Onor Anton Tabone, l-iSpeaker tal-Parlament Malti. Il-kelliem principali reġa' kien l-Onor Richard Howitt, membru parlamentari Ewropew u Ċermen tal-grupp interparlamentari dwar id-diżabilità tal-Parlament Ewropew. Fih tkellmu wkoll is-sinjuri George Vella, li tkellem fuq l-edukazzjoni, Marthese Mugliette, li tkellmet fuq ix-xogħol u s-servizzi ta' matul il-jum, Leon Sciberras li tkellem fuq il-ħin liberu u Rita Borg li tkellmet fuq ħajja indipendenti. Dawn huma kollha persuni b'diżabilità jew ġenituri ta' persuni b'diżabilità li ma jistgħux jirrappreżentaw lilhom infushom. Min-naħa parlamentari tkellmu fost l-oħrajn l-Onor Dolores Cristina u l-Onor Marie Louise Coleiro. Dan is-seminar ġie ffilmjat dirett mill-*Public Broadcasting Services* fuq TVM.

2.4 Seminar dwar is-Self Advocacy għall-Persuni b'Dizabilità Intellettuali

Il-Kummissjoni fl-aħħar ta' Mejju organizzat seminar dwar *is-self advocacy* għall-persuni b'dizabilità intellettuali. Il-kelliem ewlieni għal dan is-seminar kien is-Sur Andrew Lee, Ċermen tal-*People First* li hi għaqda Britannika ta' persuni b'dizabilità intellettuali mmexxija minnhom stess bis-sapport meħtieġ. Tkellmu wkoll is-Sinj Rita Formosa u s-Sinj Marthese Deguara mill-grupp Flimkienaslu li hu grupp Malti ta' persuni b'dizabilità intellettuali mmexxi minnhom stess bis-sapport meħtieġ. Ġie wkoll ipprezentat abozz ta' rapport fuq is-sitwazzjoni Maltija f'dan is-settur mis-sinjuri Anne Marie Callus u Helen Attard. L-għan ta' dan is-seminar hu li jittejjera rapport fuq is-sitwazzjoni Maltija f'dan il-qasam. Għal dan is-seminar il-Kummissjoni hejjiet fuljett dwar *is-self advocacy* f'format Hafif-biex-Taqra. Dan il-fuljett jista' jinkiseb mill-uffiċini tal-Kummissjoni jew minn fuq il-websajt tal-Kummissjoni www.knpd.org.

2.5 In-Service Course għall-Għalliema ta' l-Istudji Soċjali dwar id-Diversità

Permezz ta' din il-kampanja, ġie organizzat *in-service course* għall-għalliema ta' l-istudji

soċjali ta' l-iskejjel sekondarji li fih ġie varat ktejjeb maħruġ mis-Servizz tal-Ġizwiti mar-Refuġjati bl-istess tema tal-kors u li ffoka dwar id-diskriminazzjoni li jiffaċċjaw persuni ta' razza differenti, u ta' persuni b'dizabilità minn dik tal-maġġoranza. Barra minnhekk is-Sur Charles Borg mis-segretarjat tal-Kummissjoni żar diversi skejjel f'Malta u f'Għawdex fejn kellem l-istudenti bil-għan li jikber l-għarfien dwar l-*issues* tal-persuni b'dizabilità. Waqt dawn il-laqgħat, il-Kummissjoni qassmet ukoll il-pakkett edukattiv **Holoq**, li huma sett ta' lezzjonijiet dwar persuni b'dizabilitajiet differenti, flimkien ma' tagħrif għall-għalliema.

2.6 Kompetizzjoni u Wirja ta' l-Arti

Ġiet organizzata kompetizzjoni ta' l-arti għall-istudenti ta' l-iskejjel sekondarji kollha bit-tema "**Niggiieldu d-Diskriminazzjoni bl-Arti**". Kien hemm 25 tpingija li ħadu sehem u r-rebbieħ kien is-Sur Norbert Brincat mill-Iskola Sekondarja San Mikiel, Santa Venera. L-ewwel tliet tpingijiet kienu wkoll esposti f'wirja ta' l-arti bl-istess tema li nżammet fil-Kavaler ta' San Ġakbu u li kellha l-partecipazzjoni ta' numru ta' artisti stabbiliti.

3 Iċ-CHOGM

Bħala parti mill-attivitajiet li saru fl-okkażjoni taċ-CHOGM f'Novembru 2005, il-*Commonwealth Foundation* organizzat esibizzjoni bi stends ta' entitajiet differenti mill-*Commonwealth* kollu. Din kienet parti mill-*People's Forum* li sar f'Dar il-Mediterran eżatt qabel il-laqgħa tal-mexxejja tal-*Commonwealth*. Il-Kummissjoni, bis-sapport tal-Fondazzjoni għall-Aċċessibilità fl-Informatika (FITA), tellgħet stend bit-tema *Networking Commonwealth People Including Persons with Disability*. Dan l-istend tmexxa minn persuni b'dizabilità bis-sapport ta' l-istaff tal-KNPD u tal-FITA. Minn dan l-istend tqassmu pubblikazzjonijiet tal-Kummissjoni u anke ntweru kif persuni b'dizabilità, l-aktar dawk neqsin mill-vista, jistgħu jaċċessaw il-kompjuter jekk ikollhom l-apparat u t-taħriġ meħtieġ. Minkejja li n-numru ta' persuni li żaru din il-Fiera kien wieħed limitat, il-Kummissjoni tħoss li l-preżenza pożittiva tal-persuni b'dizabilità f'dan l-avveniment importanti kienet waħda meħtieġa.

4. Websajt

- 4.1 Il-Kummissjoni kompliet taħdem biex il-**websajt** tagħha (www.knpd.org) tkun agġornata l-aktar dwar il-ħidma tal-Kummissjoni u ankè tassigura li din tkun kompletament aċċessibbli għal kulhadd.
- 4.2 L-istatistika relatata mal-websajt għas-sena 2005 hi miġbura f'Tabella 17.
- 4.3 Dawn iċ-ċifri juru b'mod ċar li l-websajt tal-Kummissjoni qed tintuża sostanzjalment għax hemm żidiet uħud minnhom relattivament kbar, bħaż-żieda ta' 34 viżitatur ġdid, madwar 1,000 viżitatur aktar li żaru l-websajt aktar minn darba u kważi 6,500 paġna użati aktar.

TABELLA 17

Websajt tal-Kummissjoni

	2004	2005
Viżitaturi ġodda	289	323
Viżitaturi ta' aktar minn darba	172	1,165
Paġni użati	4,355	10,847

5. Iċ-Ċentru tar-Rizorsi

- 5.1 Matul is-sena 2005, il-Kummissjoni kompliet tipprovdi s-servizz taċ-Ċentru tar-Rizorsi li jinsab fl-uffiċini tagħha fiċ-Ċentru Hidma Soċjali, Santa Venera. Dan iċ-Ċentru jkun miftuħ għall-pubbliku waqt il-hinijiet ta' l-uffiċju u anke s-Sibt fil-ghodu.
- 5.2 Ir-rizorsi li għandu dan iċ-Ċentru u l-ħidma li wettaq matul is-sena 2005 hi dik li tinstab f'Tabella Numru 18.

- 5.3 Dan iċ-Ċentru ra tnaqqis sostanzjali (minn 484 għal 127) tal-persuni (b'diżabilità, studenti, professjonisti, u l-bqija) li għamlu użu minnu. Mill-ewwel indikazzjonijiet jidher li dan it-tnaqqis hu dovut l-aktar għall-fatt li ċ-ċifra għas-sena 2004 kienet ogħla hafna minn dik medja. Madankollu, is-segretarjat tal-Kummissjoni se jimpenja ruħu biex jinstabu r-raġunijiet għal dan it-tnaqqis u x'miżuri korrettivi jistgħu jittieħdu. Min-naħa l-oħra kien hemm żieda notevoli tar-rizorsi li hemm f'dan iċ-Ċentru.

TABELLA 18

Ċentru tar-Rizorsi

	Mislufa	Ġodda	Total
Kotba	461	255	3992
Perjodiċi	45	0	32*
Vidjos	12	9	440
Awdjo kassetts	7	14	119
Għajnuniet Edukattivi	218	0	218
CDs	5	8	71
Persuni li użaw iċ-Ċentru fl-2005		127	
Persuni registrati maċ-Ċentru		1189	

* Il-Kummissjoni hi abbonata f'34 perjodiku differenti

6. Il-Pubblikazzjonijiet tal-Kummissjoni

6.1 Pubblikazzjonijiet Godda

Matul din is-sena l-Kummissjoni ppubblikat dawn il-pubblikazzjonijiet:

- It-tieni edizzjoni ta' **Access for All - Design Guidelines**;
- Rapport tal-**Konferenza Nazzjonali dwar id-Direttiva tal-Kunsill ta' l-Unjoni Ewropea li tistabbilixxi Qafas Ġenerali għal Trattament Ugwali fl-Impjeg** - verżjoni bil-Malti, bl-Ingliż u awdjo;
- **Rapport tas-Seminar dwar Opportunitajiet Indaqs għall-Persuni b'Dizabilità: Pjan t'Azzjoni ta' l-Unjoni Ewropea** - verżjoni bil-Malti, bl-Ingliż u awdjo;
- Rapport dwar is-**Seminar tas-Self Advocacy** - verżjoni bil-Malti, bl-Ingliż u fuq awdjo;
- Fuljett dwar is-**Servizzi tal-Kummissjoni** - verżjoni Hafif-biex-Taqra;
- Fuljett Hafif-biex-Taqra dwar is-**Self-Advocacy**;
- Verżjoni fuq DVD bil-Lingwa tas-Sinjali Maltija tal-ktieb **Servizzi u Benefiċċji għall-Persuni b'Dizabilità**;

- Ir-Rapport Annwali dwar il-**Ligi Opportunitajiet Indaqs - Il-Hames Edizzjoni (2004-2005)**;
- **Ir-Rapport Annwali tal-Kummissjoni għas-Sena 2004**.

Dawn il-pubblikazzjonijiet, barra r-rapporti annwali tal-Kummissjoni u tal-Ligi, ġew iffinanzjati minn fondi tal-Kampanja Saħħa fid-Diversità bħala parti mill-programm ta' l-Unjoni Ewropea tal-Komunità biex Niġġieldu d-Diskriminazzjoni.

6.2 Il-Ktejjeb Servizzi u Benefiċċji għall-Persuni b'Dizabilità

Barra li l-Kummissjoni hadet hsieb li dan il-ktejjeb importanti jkun fuq DVD bil-Lingwa tas-Sinjali, il-Kummissjoni ppreparat ukoll verżjoni Hafif-biex-Taqra. Minhabba li qed issir reviżjoni tal-kontenut kollu ta' dan il-ktejjeb, saret edizzjoni limitata ta' din il-pubblikazzjoni bil-hsieb li meta dan l-eżerċizzju jitlesta, din il-pubblikazzjoni tkun ippubblikata b'dan il-format ukoll.

6.3 Indaqs

Il-Kummissjoni, matul is-sena 2005, ippubblikat żewġ ħarġiet tan-*newsletter* tagħha **Indaqs**, f'Mejju u f'Diċembru 2005. Din in-*newsletter*, b'ċirkolazzjoni ta' madwar

8,000, titqassam lill-persuni b'dizabilità kollha li huma registrati mal-Kummissjoni u lil dawk kollha involuti f'dan il-qasam. L-**Indaqs** tiġi wkoll ippubblikata bl-Ingliż, fuq awdjo bil-Malti u tinsab ukoll fuq il-websajt tal-Kummissjoni.

6.4 Klijenti b'Dizabilità u Inti

L-HSBC, bil-kollaborazzjoni tal-Kummissjoni, ippubblikat dan il-ktejjeb mahruġ bl-Ingliż mill-*Employers' Forum on Disability* tar-Renju Unit bil-għan li entitajiet li jipprovdu servizz ikunu aktar konxji kif jistgħu jaqdu ahjar klijenti b'dizabilità. L-ewwel edizzjoni ta' dan il-ktejjeb spiċċat u, fuq talba tal-Kummissjoni, l-HSBC aċċetta li jippubblika t-tieni edizzjoni tiegħu. Il-Kummissjoni tieħu hsieb it-tqassim ta' dan il-ktejjeb.

6.5 Pubblikazzjoni tal-KNPD f'Midja Differenti

Biex l-informazzjoni offruta mill-Kummissjoni tkun aċċessibbli għall-akbar għadd ta' persuni possibbli, il-pubblikazzjonijiet li saru matul din is-sena, flimkien ma' ohrajn, jistgħu jinkisbu mis-Segretarjat tal-Kummissjoni mingħajr hlas skond kif jidher f'Tabella Numru 19.

TABELLA 19

Pubblikazzjonijiet tal-Kummissjoni f'Formati Differenti

	Malti	Ingliz	Hafif-biex-Taqra	Awdjo	Lingwa tas-Sinjali Maltija	Websajt	
						Malti	Ingliz
Liġi Opportunitajiet Indaqs (Persuni b'Diżabilità)	•	•		•		•	•
Indaqs	•	•		•		•	•
Servizzi u Benefiċċji għall-Persuni b'Diżabilità	•	•	•	•	•	•	•
<i>Access for All - Design Guidelines</i>		•					•
<i>Factsheet - Servizzi tal-Kummissjoni</i>	•	•	•	•	•	•	•
Ħoloq	•					•	
Rapport dwar is- <i>Self Advocacy</i>	•	•	•	•		•	•
Seminar: Opportunitajiet Indaqs għall-Persuni b'Diżabilità: Pjan t'Azzjoni ta' l-UE	•	•		•		•	•
Konferenza dwar id-Direttiva ta' l-UE għal trattament Ugwali fl-Impjeg	•	•		•		•	•
Rapport Annwali 2005 - KNPD	•	•		•		•	•
Rapport Annwali 2004/5 - Liġi Opportunitajiet Indaqs	•	•		•		•	•
Fuljett dwar is- <i>Self Adocacy</i>			•			•	
Fuljett fuq ir-Ricerka dwar dak li Jolqot l-Aktar lil Persuni b'Diżabilità u l-Familji tagħhom	•			•	•	•	•
Klijenti b'Diżabilità u Inti	•			•			

Kapitlu 13

HIDMA INTERNAZZJONALI

1. Hidma mal-Ġnus Magħquda

1.1 Konvenzjoni Internazzjonali

Il-Ġnus Magħquda ddecidiet li tfassal Konvenzjoni Internazzjonali dwar id-Drittijiet tal-Persuni b'Diżabilità. Għal dan il-għan bdew isiru diskussjonijiet fil-Kwartieri tal-Ġnus Magħquda fi New York biex tiġi abbozzata din il-Konvenzjoni.

Il-pajjiżi ta' l-Unjoni Ewropea ftiehem li jipprezentaw vuċi waħda waqt dawn id-diskussjonijiet. Għaldaqstant, qabel kull sessjoni ta' laqgħat li jsiru fi New York, l-Unjoni Ewropea organizzat laqgħa għall-pajjiżi membri biex titfassal il-pożizzjoni ta' l-Unjoni Ewropea f'dawn id-diskussjonijiet.

Malta hi rappreżentata f'dawn id-diskussjonijiet mill-Kummissjoni. Minhabba limitazzjoni ta' riżorsi kemm f'termini finanzjarji kif ukoll umani, il-Kummissjoni ddecidiet li għal issa tattendi biss il-laqgħat li jsiru mill-Unjoni Ewropea. Matul din is-sena saru tliet laqgħat, waħda f'Londra u t-tnejn l-oħra fi Brussell. Għall-ewwel laqgħa attenda s-Sur Joe Camilleri, Ċermen tal-Kummissjoni, it-tieni laqgħa attendiet għaliha s-Sinj Anne-Marie Callus, uffiċjali għoli tal-Kummissjoni, waqt li t-tielet laqgħa ma stajniex nattendu għaliha minhabba li saret matul il-Ġimgħa tal-Persuni b'Diżabilità.

1.2 Regoli Standard

Il-Ġnus Magħquda għandha *rappporteur* biex jara kif il-Gvernijiet qed iħaddmu r-Regoli Standard għall-Opportunitajiet Indaqgħat għall-Persuni b'Diżabilità maħruġa minnha stess. Dan ir-*rappporteur* fil-bidu tas-sena talab lill-Kummissjoni jwieġeb kwestjonarju dettaljat dwar dan. Il-Kummissjoni giet mitluba wkoll biex, meta tagħmel dan, tikkonuslta mas-settur mhux governattiv li jaħdem f'dan il-qasam. Għal dan il-għan il-Kummissjoni, qabel imliet dan il-kwestjonarju, se jkollha laqgħa ma' dawn l-entitajiet biex din il-konsultazzjoni tkun tista' ssir. Eventwalment il-Kummissjoni bagħtet dan il-kwestjonarju mimli lill-Ġnus Magħquda.

2. Hidma ma' l-Unjoni Ewropea

2.1 Grupp ta' Uffiċjali Għolja dwar id-Diżabilità

L-Unjoni Ewropea għandha grupp ta' Uffiċjali Għolja dwar id-diżabilità mill-pajjiżi membri bil-għan li l-pajjiżi membri jkunu infurmati b'dak li qed isir f'dan il-qasam fuq il-livell Ewropew kif ukoll biex dawn l-uffiċjali jaqsmu l-ideat u l-esperjenzi tagħhom flimkien. Malta hi rappreżentata f'dan il-grupp permezz tal-Kummissjoni.

Matul din is-sena dan il-grupp iltaqa' darba fi Brussell u attenda għal din il-laqgħa s-sur Fred Bezzina, Direttur Eżekuttiv tal-Kummissjoni. Fost l-oħrajn, dan il-grupp iddiskuta dawn l-*issues*:

- l-Istrateġija Ewropea għall-Impjegi;
- il-Politika Antidiskriminatorja u s-Sena 2008 bħala s-Sena Ewropea għall-Opportunitajiet Indaqgħat;
- il-Ġbir ta' Statistika dwar il-Persuni b'Diżabilità;
- il-Jum Internazzjonali tal-Persuni b'Diżabilità 2005.

2.2 Rapport Dwar il-Qagħda tal-Persuni b'Diżabilità

L-Unjoni Ewropea ntrabtet li matul l-2005 tipproduci rapport dwar il-qagħda tal-persuni b'diżabilità fil-pajjiżi membri. Il-Kummissjoni tat is-sehem tagħha fit-tfassil ta' dan ir-rapport li għe pprezentat lill-pubbliku fl-okkażjoni tal-Jum Internazzjonali tal-Persuni b'Diżabilità. Għal din l-okkażjoni saret ukoll konferenza Ewropea fi Brusell bit-tema **Hajja Flimkien fis-Socjetà**. Il-Kummissjoni kienet rappreżentata għal din il-konferenza mis-Sur Charles Borg, uffiċjal fis-segretarjat tal-Kummissjoni.

2.3 Direttiva dwar il-Persuni b'Diżabilità u t-Trasport bl-Ajru

Il-Parlament Ewropew għadu kemm għadda direttiva biex jiġi assigurat li persuni b'diżabilità ma jiġux diskriminati waqt li jkunu qed jivvjaġġaw bl-ajru u li dawn jingħataw is-sapport li għandhom b'zonn mingħajr hłas addizzjonali. Waqt id-diskussjoni ta' din id-Direttiva, il-Kummissjoni tat il-kummenti tagħha u l-Gvern Malti appoġġjaha.

2.4 Programm ta' Azzjoni tal-Komunità biex Tiġġieled id-Diskriminazzjoni

Bħalma ġara s-sena l-oħra, il-Kummissjoni applikat b'suċċess biex ikollha l-fondi (100,000 Ewro) biex tagħmel kampanja ta' għarfien dwar id-Diżabilità mifruxa fuq sena. It-tema ta' din il-kampanja hi **Dritt għall-Għażla**. Għalhekk diversi attivitajiet maħsuba għas-sena d-dieħla se jiġu ffinanzjati minn dawn il-fondi.

Barra minnhekk il-Kummissjoni impjegat uffiċjal biex tkun tista' thaddem din il-kampanja u attivitajiet oħra, l-aktar dawk relatati mal-Programmi ta' l-Unjoni Ewropea.

2.5 European Disability Forum

Il-Kummissjoni hi membru osservatur tal-European Disability Forum (EDF) li hi l-organizzazzjoni prinċipali fi hđan l-Unjoni Ewropea f'dan is-settur. Permezz ta' dan il-forum, il-Kummissjoni żżomm ruħha aġġornata ma' dak li jkun qed jiġri fl-Ewropa f'dan il-qasam.

2.6 Konferenzi Ewropej

Il-Kummissjoni tircievi diversi stedinet, l-aktar dawk relatati ma' l-Unjoni Ewropea, biex nieħdu sehem f'seminars, konferenzi u attivitajiet oħra barra minn Malta. Il-Kummissjoni taċċetta li tipparteċipa f'dawn l-attivitajiet skond il-mezzi finanzjarji u l-importanza tagħhom għax temmen li hi, il-persuni b'diżabilità, il-membri tal-familja u l-organizzazzjonijiet tagħhom, għandhom jibqgħu aġġornati f'dak li qed isir f'dan il-qasam kemm f'Malta kif ukoll barra minn Malta. Matul din is-sena, il-Kummissjoni pparteċipat f'dawn il-konferenzi:

- Bħala parti mill-Presidenza ta' l-Unjoni Ewropea, ir-Renju Unit organizza konferenza Ewropea f'Londra bit-tema **Improving the Life Chances to Disabled People** għall-Ministri tal-pajjiżi ta' l-Unjoni Ewropea responsabbli mill-qasam tad-diżabilità. Malta kienet rappreżentata

mill-Ministru Dolores Cristina, li kienet akkumpanjata mis-sinjuri Joseph Camilleri u Fred Bezzina, Ċermen u Direttur tal-KNPD. Din il-konferenza kienet ippreseduta mill-Ministru tar-Renju Unit għall-persuni b'diżabilità, Anne McGuire, li saħqet dwar il-b'zonn li jkun hemm hidma koordinata biex isir it-tibdil meħtieġ biex persuni b'diżabilità jkollhom għażliet indaqs. Il-Ministru Cristina tkellmet dwar il-Liġi Opportunitajiet Indaqs u l-hidma biex l-issues tal-persuni b'diżabilità jkunu inkluzi f'kull aspett tal-policy Maltija. Hi saħqet ukoll li f'pajjiżna hawn madwar 80 organizzazzjoni mhux governattivi li jaħdmu f'dan il-qasam u din il-frammentazzjoni spiss ittellef mill-hidma effettiva li trid issir.

- Fuq nomina tal-KNPD, is-Sur Mario Borg, żaġhżuġh b'diżabilità, intgħażel mill-Aġenzija Nazzjonali tal-Programm Youth ta' l-UE sabiex jieħu sehem fil-konferenza Ewropea fuq il-partecipazzjoni taż-żgħażaġh f'dawn il-proġetti. Din il-konferenza kellha t-tema **Please Do Disturb** u saret f'Hanover, il-Ġermanja.

2.7 Servizz Volontarju Ewropew

Matul is-sena 2005, il-KNPD giet approvata bħala *host organisation* mis-Servizz Volontarju Ewropew fi hdan il-Programm *Youth* ta' l-Unjoni Ewropea. Dan ifisser li żgħażaġh b'diżabilità li jixtiequ jagħmlu xogħol volontarju f'pajjiż ta' l-UE jistgħu japplikaw mal-KNPD biex jagħmlu dan f'Malta. Żaġħżuġha volontiera Ungeriza, Svilvia Nyusti, li hi persuna nieqsa mid-dawl, uriet interess f'dan il-proġett. Saret applikazzjoni mill-KNPD sabiex hi tkun tista' tiġi tagħmel xogħol volontarju għal tliet xhur f'Malta. Din l-applikazzjoni ntlagħget u s-Sinj Nyusti għamlet'xogħol volontarju fiċ-Ċentru ta' Matul il-Jum tal-persuni neqsin mid-dawl f'Santa Venera u fiċ-Ċentru tar-Rizorsi tal-Kottonera. Hi kellha wkoll l-opportunità li żżur organizzazzjonijiet diversi li joffru servizzi lill-persuni b'diżabilità f'Malta.

2.8 Sapport lil Entitajiet Ohra

Il-Kummissjoni wkoll tat sapport lill-entitajiet li jaħdmu f'dan il-qasam biex jibbenefikaw minn programmi ta' l-Unjoni Ewropea. Matul din is-sena, is-segretarjat tal-Kummissjoni għen biex:

- Il-Fondazzjoni għas-Servizzi ta' *Respite Care* tmexxi proġett ta' *networking* li ġie

aċċettat mill-Programm *Youth* ta' l-UE. It-tema ta' dan il-proġett hi **Empowering Young Europeans with Intellectual Disability** u għandu l-għan li żgħażaġh b'diżabilità intellettuali u/jew imġiba diffiċli li jieħdu sehem fih ikollhom l-opportunità li jitgħallmu aktar dwar id-drittijiet tagħhom. Imsieħba ohra f'dan il-proġett hemm l-Aġenzija SAPPORT, is-Servizzi ta' Matul il-Jum minn Malta kif ukoll għaqdiet mill-Polonja, il-Greċja, ir-Renju Unit, il-Ġermanja u l-Iżvezja. Il-KNPD tat u se tkompli tagħti s-sapport amministrattiv meħtieġ biex dan il-proġett ikompli matul l-2006.

- Grupp ta' 5 persuni li jaħdmu ma' l-Aġenzija SAPPORT u fiċ-Ċentri ta' Matul il-Jum għamlu żjara ta' studju ta' ġimgħa fl-Iżvezja fejn huma saru jafu aktar mill-qrib ix-xogħol li jsir fl-organizzazzjoni *Foreningen Salta By*, li toffri servizzi residenzjali u ta' matul il-jum għal persuni b'diżabilità. Iż-żjara kienet possibbli bis-saħħa tal-fondi mill-Programm Leonardo ta' l-UE.

APPENDICI A

Statistika mir-Registru Nazzjonali tal-Persuni b'Dizabilità

TABELLA 1**Statistika skond l-Età u s-Sess**

Età	Nisa	Irġiel	Total	%		
				2005	2003	Diff
0-4	37	53	90	0.99	5.40	-4.41
5-9	97	147	244	2.69	4.48	-1.79
10-14	128	183	311	3.43	4.15	-0.72
15-19	115	195	310	3.42	5.03	-1.61
20-24	132	216	348	3.85	4.07	-0.22
25-29	158	225	383	4.21	3.61	0.60
30-34	143	202	345	3.81	5.27	-1.46
35-39	153	183	336	3.71	4.91	-1.20
40-44	170	254	424	4.68	5.98	-1.30
45-49	212	321	533	5.89	5.99	0.10
50-54	236	347	583	6.44	5.97	0.47
55-59	281	430	711	7.88	6.2	1.68
60-64	236	380	616	6.79	6.95	-0.16
65-69	288	361	649	7.14	8.11	-0.97
70-74	368	372	740	8.15	8.61	-0.46
75-79	441	385	826	9.11	7.94	1.17
80-84	435	324	759	8.43	4.3	4.13
>85	453	345	798	8.76	3.02	4.61
Mhux Maghruf			57	0.61		
Total	4083	4923	9063			

TABELLA 2**Statistika Skond l-Età matul is-Snin**

Sena	0 - 16		17 - 5		60+		Mhux Speċifikat	Total
	No.	%	No.	%	No.	%		
1994	815	24.5	1839	55.2	651	19.5	25	3330
1999	1089	17.2	2961	46.7	2286	36.1	4	6340
2003	1260	16.6	3388	44.5	2962	38.9	0	7610
2005	764	8.4	3854	42.5	4388	48.4y	57	9063

TABELLA 3**Statistika Skond in-Nuqqas**

Tip ta' Nuqqas	Totali		%		Differenza
	2005	2003	2005	2003	
Fiziku	5338	3819	58.98	50.18	8.80
Intellettuali	1895	1314	20.91	17.27	3.64
Psikologiku	849	493	9.37	6.48	2.89
Vista	1127	757	12.44	9.95	2.49
Smigh	986	636	10.88	8.36	2.52
Aktar minn wiehed	1767	1166	19.50	15.32	4.18
Mhux Speċifikat	1484	2025	16.37	26.61	-10.24

Nota: It-totali huma akbar minhabba li hemm numru ta' persuni li għandhom aktar minn nuqqas wiehed

TABELLA 4**Prevalenza tad-Dizabilità Mqabla mal-Popolazzjoni**

Sena	Prevalenza (%)
1994	0.9
1999	1.6
2003	1.9
2005	2.3

TABELLA 5

Statistika Skond in-Nuqqas u l-Età

	Fiziku	%	Psikologiku	%	Intellettuali	%	Smigh	%	Vista	%	Aktar minn Nuqqas Wiehed	%
0-4	37	0.69	43	2.27	12	1.41	8	0.71	8	0.81	19	1.08
5-9	101	1.89	119	6.28	28	3.30	19	1.69	27	2.74	56	3.17
10-14	123	2.30	159	8.39	39	4.59	23	2.04	31	3.14	71	4.02
15-19	125	2.34	153	8.07	44	5.18	37	3.28	38	3.85	74	4.19
20-24	147	2.75	151	7.97	49	5.77	30	2.66	45	4.56	82	4.64
25-29	148	2.77	152	8.02	59	6.95	50	4.44	49	4.97	84	4.75
30-34	135	2.53	136	7.18	52	6.12	41	3.64	37	3.75	76	4.30
35-39	161	3.02	125	6.60	41	4.83	23	2.04	20	2.03	60	3.40
40-44	206	3.86	112	5.91	53	6.24	57	5.06	52	5.27	90	5.09
45-49	288	5.40	129	6.81	74	8.72	61	5.41	47	4.77	100	5.66
50-54	343	6.43	115	6.07	66	7.77	65	5.77	62	6.29	99	5.60
55-59	440	8.24	127	6.70	68	8.01	91	8.07	59	5.98	124	7.02
60-64	431	8.07	77	4.06	46	5.42	84	7.45	52	5.27	105	5.94
65-69	481	9.01	60	3.17	41	4.83	76	6.74	51	5.17	100	5.66
70-74	549	10.28	57	3.01	39	4.59	86	7.63	74	7.51	119	6.73
75-79	629	11.78	50	2.64	35	4.12	108	9.58	80	8.11	146	8.26
80+	994	18.62	130	6.86	103	12.3	268	23.79	254	25.76	362	20.49
Total	5338	100	1895	100	849	100	1127	100	986	100	1767	100

Nota: It-totali huma akbar minhabba li hemm numru ta' persuni li għandhom aktar minn nuqqas wiehed

TABELLA 6

Prevalenza skond il-Lokalità

LOKALITÀ	NRU	%	LOKALITÀ	NRU	%	LOKALITÀ	NRU	%
ATTARD	172	1.90	LIJA	64	0.71	RABAT	379	4.18
BALZAN	97	1.07	L-IKLIN	27	0.30	SAFI	34	0.38
BIRGU	73	0.81	L-ISLA	75	0.83	SAN GILJAN	195	2.15
BIRKIRKARA	512	5.65	LUQA	112	1.24	SAN GWANN	200	2.21
BIRŻEBBUĠA	161	1.78	MARSA	206	2.27	SAN LAWRENZ	14	0.15
BORMLA	162	1.79	MARSASKALA	137	1.51	SAN PAWL IL-BAĦAR	243	2.68
DINGLI	51	0.56	MARSAXLOKK	60	0.66	SANNAT	35	0.39
FGURA	236	2.60	MDINA	11	0.12	SIGGIEWI	246	2.71
FLORIANA	85	0.94	MELLIEĦA	166	1.83	SLIEMA	460	5.08
FONTANA	21	0.23	MGARR	61	0.67	SANTA LUCIJA	77	0.85
GĦAJNSIELEM	56	0.62	MOSTA	322	3.55	SANTA VENERA	185	2.04
GĦARB	33	0.36	MQABBA	33	0.36	SWIEQI	93	1.03
GĦARGHUR	30	0.33	MSIDA	152	1.68	TA' XBIEX	41	0.45
GĦASRI	10	0.11	MTARFA	37	0.41	TARXIEN	179	1.98
GĦAXAQ	79	0.87	MUNXAR	17	0.19	VALLETTA	223	2.46
GUDJA	46	0.51	NADUR	95	1.05	VICTORIA (GĦAWDEX)	165	1.82
GZIRA	159	1.75	NAXXAR	186	2.05	XAGĦRA	74	0.82
ĦAMRUN	354	3.91	PAOLA	263	2.90	XEWKIJA	61	0.67
KALKARA	52	0.57	PEMBROKE	40	0.44	XGĦAJRA	14	0.15
KERĊEM	26	0.29	PIETA'	104	1.15	ŻABBAR	293	3.23
KIRKOP	38	0.42	QALA	38	0.42	ŻEBBUĠ	221	2.44
			QORMI	416	4.59	ŻEBBUĠ (GĦAWDEX)	45	0.50
			QRENDI	56	0.62	ŻEJTUN	280	3.09
						ŻURRIEQ	175	1.92

Attivitajiet Principali tas-Sena 2005

Attivitajiet għal Għarfien Akbar

- Il-Kummissjoni organizzat il-**Ġimgħa tal-Persuni b'Diżabilità** bejn is-Sibt 28 ta' Novembru u l-Ħadd 4 ta' Diċembru. It-tema magħżula għal din il-Ġimgħa kienet "Ħajja Flimkien fis-Socjetà".
- Tintemm il-**kampanja ta' sena** organizzata mill-Kummissjoni u s-Servizz tal-Ġiżwiti mar-Refugjati bit-tema "Sahħa fid-Diversità" u tibda oħra mill-Kummissjoni wehida bit-tema "Dritt għall-Għażla". Iz-żewġ kampanji huma ffinanzjati mill-Programm tal-Komunità biex Tiġġieled id-Diskriminazzjoni, programm ta' l-Unjoni Ewropea.
- **Il-Parlament tal-Persuni b'Diżabilità** sar darbtejn: wiehed immexxi mill-Onor Howitt, MEP, u l-ieħor iddiskuta proposta mir-Rapport Spiteri dwar l-Edukazzjoni Inklusiva.
- Konferenza Nazzjonali bit-tema **Ħajja Flimkien fis-Socjetà**.

- Seminars dwar
  - il-**Ligi Opportunitajiet Indaq u d-Direttiva ta' l-Unjoni Ewropea dwar id-Diskriminazzjoni minhabba Razza** organizzat flimkien mal-JRS;
  - il-**Pjan t'Azzjoni fuq id-Diżabilità** ta' l-Unjoni Ewropea;
  - Seminar dwar is-**Self Advocacy għall-Persuni b'Diżabilità Intellettwali**.
- **In-Service Course** għall-ghalliema ta' l-Istudji Soċjali dwar id-Diversità, organizzat flimkien mal-JRS
- Kompetizzjoni u Wirja ta' l-Arti - **Niġġieldu d-Diskriminazzjoni bl-Arti** organizzati flimkien mal-JRS.
- Flimkien mal-FITA ttella' stend fil-**People's Forum** li sar waqt iċ-CHOGM.
- **Messagġ Ministerjali** għall-Jum Internazzjonali tal-Persuni b'Diżabilità mill-Ministru Dolores Cristina u s-Sinj Sarah Cassar, persuna b'diżabilità.

Il-Ligi Opportunitajiet Indaq

- **Ir-rapport għas-sena Settembru 2004 - Ottubru 2005** ġie pprezentat lill-pubbliku waqt il-Ġimgħa tal-Persuni b'Diżabilità (Dettalji fuq www.knpd.org).
- Tintemm il-**konsultazzjoni** dwar ir-reviżjoni ta' din il-liġi li kienet tinkludi konferenza nazzjonali, bil-kelliem ewlieni jkun is-sur Bert Massie, Ċermen tad-*Disability Rights Commission* tar-Renju Unit.

Servizzi lill-Persuni b'Diżabilità

- Il-Kummissjoni tat dawn is-servizzi:
  - 1 Il-**Karta ta' l-Identità Speċjali** - 1,096 karta ġdida - zieda ta' 31% fl-applikazzjonijiet;
  - 2 Is-**Servizz Għajnuniet Speċjali** - 209 benefiċarju minn 295-il applikazzjoni, l-ebda zieda fil-benefiċarji u zieda ta' 23% fl-applikazzjonijiet;
  - 3 **Ħlas lura tal-VAT** fuq kompjuters u batteriji tal-*wheelchairs* - 36 talba;
  - 4 Iċ-**Ċentru tar-Riżorsi** - 127 persuna, tnaqqis kbir fin-numru;

- 5 Korsijiet dwar l-**Oqsma fid-Dizabilità** - 1,242 persuna, zieda ta' 39%;
  - 6 Il-Programm **PEKTUR** - 4 beneficiarji;
  - 7 **Servizz lill-Persuni b'imġiba diffiċli** - 1,264 sessjoni individwali jew ta' taħriġ;
  - 8 **Websajt** - 323 viżitatur ġdid.
- Il-Kummissjoni għamlet dawn ir-rakkomandazzjonijiet lill-entitajiet governattivi rispettivi għal dawn il-benefiċċji:
- 9 MEPA - ivvettjar ta' applikazzjonijiet għall-iżvilupp għall-**Aċċess għal Kulhadd** - 531 applikazzjoni, zieda ta' 22%;
  - 10 MEPA - ivvettjar għall-**Compliance Certificate** - 41 applikazzjoni;
  - 11 Ministeru tal-Finanzi - **eżenzjoni mid-dazju fuq karozzi** - 157 beneficiarju, zieda ta' 39%;
  - 12 Dipartiment tal-Liċenzji - **eżenzjoni mill-ħlas tal-liċenzji tat-triq** - 80 beneficiarju, zieda ta' 6% fl-applikazzjonijiet;
  - 13 Kummissarju tal-Pulizija - **Blue Sticker** - 834 stiker ġdida, zieda ta' 75%;
  - 14 Awtorità dwar it-Trasport - revizjoni tad-deċizjoniet dwar ir-**Reserved Parking** - 77 talba, tnaqqis ta' 15%;

- 15 Korporazzjoni tax-Xogħol u t-Taħriġ - **permessi ta' xogħol lill-assistenti personali** - 32 beneficiarju;
  - 16 Il-Ministeru tal-Familja - **kumpens finanzjarju għall-ħlas tal-VAT** fuq oġġetti li huma għall-użu ta' persuni b'dizabilità - 162 beneficiarju.
- Il-Kummissjoni temmet il-proċess biex jinbidlu l-**Blue Stickers** kollha halli dawn ikun simili għal dawk użati fl-Unjoni Ewropea.
  - Il-Kummissjoni ma baqgħetx tiġbor informazzjoni dettaljata dwar il-klijenti imma qiegħda tiġbor biss informazzjoni bażika li **statistika** dwarha tinsab fl-Appendiċi A ta' dan ir-rapport.
  - Il-Kummissjoni u l-**Community Chest Fund** saħħew il-kollaborazzjoni ta' bejniethom billi ċ-Ċermen tal-Kummissjoni issa hu membru tal-bord ta' dan il-Fond.
  - Il-Kummissjoni ħadmet, bi ftit suċċess, biex l-Aġenzija SAPPOR, is-Servizzi ta' Matul il-Jum għall-Adulti b'Dizabilità u s-Servizz Għajnuniet Speċjali jkollhom

aktar fondi biex ikunu jistgħu jipprovdu s-servizzi tagħhom lil kull min għandu bżonnhom.

- Il-Kummissjoni ħadmet biex tinstab soluzzjoni, għallingas temporanja, għall-problema tat-**trasferiment ta' l-istudenti b'dizabilità** mill-iskejjel speċjali għas-Servizzi ta' Matul il-Jum.

Il-Qasam Edukattiv u dak tax-Xogħol

- Il-Kummissjoni tat is-sapport kollu biex jitlesta r-**Rapport Spiteri** dwar ir-Revizjoni ta' l-Edukazzjoni Speċjali u Inkluziva. Il-Kummissjoni tat pubbliċità massima lil dan ir-rapport, inkluża konferenza nazzjonali dwaru.
- Il-Kummissjoni tat l-appoġġ shiħ tagħha biex jtkompla l-**proġett pilota fl-Iskola Sekondarja Marija Assunta**, il-Ħamrun, halli kull student b'dizabilità f'din l-iskola jkollu programm individwali edukattiv u dan jiġi segwit.

- Tlesta r-rapport dwar **I-Ghoti tal-Medicina** fl-iskejjel regolari u ngħata lill-Ministeru ta' l-Edukazzjoni.
- Il-Kummissjoni ħadmet biex il-Korporazzjoni tax-Xogħol u t-Tahriġ tħaddem b'mod effettiv l-iskema ta' **Support Permanenti lill-Impjegati b'Diżabilità**.

L-Aċċess Fiziku

- Il-Gvern aċċetta rakkomandazzjoni biex ikun hemm għajna finanziaja jew eżenzjoni mill-VAT fuq l-ispiza biex **tistalla lift** fid-djar ta' persuni b'diżabilità jew entitajiet volontarji jew żgħar.
- Il-Kummissjoni bagħtet *memo* lill-Awtoritajiet konċernati minħabba n-nuqqasijiet fl-**aċċessibilità għal kulhadd f'dawn il-proġetti kbar** - il-bajja ta' San Ġorġ, il-Waterfront fix-xatt ta' Pinto, it-toroq li saru mill-Protokol Taljan u r-rinnovar ta' Dar il-Mediterran.
- Il-Kummissjoni laħqet ftehim mal-

Fondazzjoni għas-Servizzi ta' *Respite Care* biex is-servizz ta' **trasport individwalizzat** li kien jingħata mill-Fondazzjoni Trasport Ħajja Indipendenti bis-sapport finanzjarju tal-Kummissjoni issa jibda jingħata minn din il-Fondazzjoni.

Il-Qasam tar-Riċerka

- **Għodda biex Tkejjel kemm id-Diżabilità hi Parti mill-Politika Regolari** riċerka mmexxija mill-Università ta' De Montefort dwar metodi kif il-qasam tad-diżabilità jista' jsir parti integrali mill-politika nazzjonali f'oqsma differenti. Il-Kummissjoni hi parti minn dan il-proġett Ewropew.
- **Attivitajiet u Faċilitajiet Sportivi Inkluzivi** - Riċerka biex jittfasslu linji gwida dwar l-inkluzjoni ta' persuni b'diżabilità f'faċilitajiet u attivitajiet sportivi. Il-Kummissjoni kkoordinat dan il-programm.
- **Prattiċi Tajba biex ikun Hemm Aċċess Raġonevoli fl-Ambjent Mibni għall-Persuni b'Diżabilità** - riċerka

biex ikun hemm proċedura kif għandu jiġi stabbilit x'inhu raġonevoli. Programm koordinat mill-Università ta' Leeds u ta' Malta, bil-Kummissjoni waħda mill-imsejbin.

- **Aċċess għal Tahriġ Professionali** - il-Kummissjoni hi sħab fi Proġett Pilota sabiex persuni b'diżabilità jingħataw l-opportunità li jitharrġu fil-qasam tas-*social work*.

Pubblikazzjonijiet

- Il-Kummissjoni ppubblikat:
  - It-tieni edizzjoni ta' **Access for All - Design Guidelines**;
  - Żewġ edizzjonijiet ta' **Indaqs**;
  - Rapport tal-**Konferenza Nazzjonali dwar id-Direttiva ta' l-Unjoni Ewropea li tistabbilixxi Qafas Ġenerali għal Trattament Ugwali fl-Impjeg**;
  - Rapport tas-**Seminar dwar Opportunitajiet Indaqs għall-Persuni b'Diżabilità: Pjan t'Azzjoni ta' l-Unjoni Ewropea** - verżjoni bil-Malti, bl-Ingliż u awdjo;
  - Rapport dwar is-**Seminar tas-Self**

- Advocacy;**
- Fuljett dwar is-**Servizzi tal-Kummissjoni** - verżjoni Hafif-biex-Taqra;
- Fuljett Hafif-biex-Taqra dwar is-**Self-Advocacy;**
- Ir-Rapport Annwali dwar il-**Ligi Opportunitajiet Indaqs - Il-Hames Edizzjoni;**
- **Ir-Rapport Annwali tal-Kummissjoni ghas-Sena 2004;**
- Ktejjeb **Servizzi u Benefiċċji għall-Persuni b'Dizabilità** fuq DVD bil-Lingwa tas-Sinjali u verżjoni Hafif-biex-Taqra.

Il-Qasam Internazzjonali

- Il-Kummissjoni kompliet tieħu sehem fid-diskussjonijiet fuq il-livell Ewropew dwar il-**Konvenzjoni tal-Ġnus Magħquda** dwar il-Persuni b'Dizabilità
- Il-Kummissjoni kompliet tieħu sehem fil-ħidma tal-**Grupp ta' Uffiċjali Għolja dwar id-Dizabilità** ta' l-Unjoni Ewropea.
- Il-Kummissjoni tat sehemha biex l-Unjoni Ewropea tippubblika r-**Rapport Dwar**

il-Qagħda tal-Persuni b'Dizabilità fil-pajjiżi membri.

- Il-Kummissjoni ħadet sehem fid-diskussjoni li saret biex il-Parlament Ewropew għadda d-**Direttiva dwar il-Persuni b'Dizabilità u t-Trasport bl-Ajru.**
- Il-Ministru D Cristina flimkien ma' uffiċjali għolja tal-Kummissjoni ħadu sehem fil-konferenza **Improving the Life Chances to Disabled People** li saret f'Londra għall-Ministri tal-Persuni b'Dizabilità tal-pajjiżi ta' l-Unjoni Ewropea.

Attivitajiet Ohra

- Il-Kummissjoni ddecidiet li ma kienx għad hemm il-bżonn li jkollha l-**Eżekuttiv** tagħha u għalhekk dan ma ġiex appuntat.
- L-Uffiċċju Nazzjonali ta' l-Istatistika aċċetta rakkomandazzjoni tal-Kummissjoni biex ikun hemm żewġ mistoqijiet dwar il-persuni b'dizabilità fiċ-**Ċensiment Nazzjonali.**

- Bi qbil ma' l-Għaqda Persuni Neqsin mis-Smigh, il-Kummissjoni waqfet is-**Servizz tar-Relay tat-Textelefon** minħabba żviluppi ġodda fit-teknoloġija.

Highlights of Major Activities for 2005

Awareness Raising

- Between Saturday, 28th November and Sunday 4th December the Kummissjoni Nazzjonali Persuni b'Diżabilità (KNPD) organised activities to mark **Disability Week**. The chosen theme was "Living Together in Society".
- The end of a year long campaign organised by the KNPD and the Jesuit Refugee Service (JRS) with the theme **Diversity Strengthens Us** and the start of new campaign organised by the Commission on its own with the theme " **The Right to Choose**. Both campaigns are financed by the EU Community Action Programme to Combat Discrimination.
- **The Disabled People's Parliament** was organised twice. The first session had the Hon. Richard Howitt, MEP as main speaker and the second session discussed a proposal made in the Spiteri Report on Inclusive Education.

- KNPD organised a **National Conference** with the theme "Living Together in the Community".
- Other seminars KNPD organised, included:
  - **the Equal Opportunities Act and the EU Directive on Racial Discrimination** organised in conjunction with JRS;
  - **the EU Plan of Action on Disability;**
  - **Self Advocacy for Persons** with an Intellectual Impairment.
- **In-Service Course** for teachers of Social Studies on Diversity organised together with JRS.
- **An Art competition and exhibition** with the theme "Combat Discrimination through Art" organised with JRS.
- Together with FITA, the Commission organised a stand during the **People's Forum** held during the Commonwealth Heads of Government Meeting (CHOGM) meeting.

- Together with Ms. Sarah Cassar, a person with disability, Minister Dolores Cristina delivered a **Ministerial Message** on the occasion of the International Day of Persons with Disability, 3rd December.

The Equal Opportunities (Persons with Disability) (EOA)

- During Disability Week, the Commission organised a public presentation of the **Annual Report** (Sept. 2004 - Oct. 2005) during Disability Week. (Details from www.knpd.org).
- The Commission concluded a **consultation exercise** which is part of the revision process of the EOA. This included a national conference, which had as its keynote speaker, Mr Bert Massie, Chairman of the UK Disability Rights Commission.

Services for Disabled Persons

- During 2005, the Commission continued to provide the following services:
- 1 **Special Identity Cards:** 1096 new applications showing an increase of 31 %.
- 2 **Assistive Apparatus Fund:** 209 beneficiaries with 295 applications showing no increase in terms of beneficiaries, but a 23 % increase in new applications.
- 3 **VAT Refund** on computers and wheelchair batteries: 36 requests.
- 4 **Resource Centre:** 127 users, a big drop in numbers.
- 5 **Disability Issues Courses:** 1242 persons following these courses showing an increase of 39%.
- 6 **PEKTUR** programme: 4 beneficiaries.
- 7 Service to Persons with Challenging Behaviour: 1264 individual, or training sessions.
- 8 **KNPD Website:** 323 new visitors.
- The Commission made its recommendations to the following government entities in respect of various benefits:
- 9 **MEPA - Access for All** vetting of development applications: 531

- applications, showing an increase of 22%.
- 10 **MEPA - Compliance Certificate vetting:** 41 applications;
- 11 Ministry of Finance - **Registration Tax Exemption** on vehicles: 157 beneficiaries showing an increase of 39%.
- 12 Licensing Department - **Road Tax Exemption:** 80 beneficiaries showing an increase of 6%.
- 13 Commissioner of Police - **Blue Sticker:** 824 new sticker showing an increase of 75%.
- Transport Authority - **Reserved Parking Review Panel:** 77 requests showing a decrease of 15%.
- Employment and Training Corporation - **Working permits for personal assistants:** 32 applications
- Ministry for the Family & Social Solidarity - **refund on purchase of special equipment:** 162 beneficiaries.
- The Commission successfully concluded the process to ensure that the Maltese **Blue Parking Card** (known locally as the Blue Sticker), conform to the model used by the European Union member states.

- The Commission is no longer compiling detailed information about its disabled clients, instead it is collecting only basic information. **Statistics** derived from this information can be found in an Appendix A to this report.
- The Commission and the **Malta Community Chest Fund** strengthened their cooperation due to the fact that the KNPD chairman is a member of the MCCF Board.
- The Commission registered little success in its efforts to ensure that Agency SAPPOR, the Day Services for Disabled Adults, and the Assistive Apparatus Fund would be granted **increased funding** in order to enable them to provide a better service to all disabled people who needed support.
- The Commission has been working to find at least a temporary solution to the problem related to the **transition** of disabled students from Special Schools to the Day Services for Disabled Adults.

The Education & Employment Sectors

- The Commission gave its full support in the drawing up and finalisation of the **Spiteri Report** regarding the Review of the Special and Inclusive Education sectors. KNPD is giving maximum publicity and support to this report; this included organising a national conference to discuss the report's findings and recommendations.
- The Commission gave its full support to the continuation of the pilot project with **Maria Assumpta Secondary School**. The project aims to ensure that disabled students in this school will have an Individual Educational Programme and that this programme is implemented as fully as possible.
- The Report regarding the **Administration of Medicine In Regular Schools** was finalised and presented to the Ministry of Education. KNPD made an active contribution in its drafting.

- The Commission worked so that the Employment and Training Corporation effectively run the **Supported Employment Scheme** for disabled employees.

Physical Access

- Government accepted the Commission's recommendation to grant an exemption on VAT on the expenditure incurred to **install lifts** in residences owned by disabled persons, or those installed by NGOs or SMEs.
- The Commission sent a memorandum to the relevant authorities regarding shortcomings in **physical accessibility** to major construction projects, such as, the St George's Bay project, the Valletta Waterfront at Pinto Wharf, various new roads constructed through the Italian Government Protocol and the renovation of the Mediterranean Conference Centre.
- The Commission reached agreement with the *Foundation for Respite Care Services* for the transfer of the **individualised transport** service, which used to be

provided by the *Fondazzjoni Trasport Għal Hajja Aktar Indipendenti*, with financial backing provided by KNPD.

The Research Sector

- **European Disability Action Mainstreaming Assessment Tool** - this is a research project, led by Leonard Cheshire International. It is studying methods how disability can become an integral party of national policy. KNPD is a partner in this European project.
- **Access to Sport Facilities and Activities** - a research project aimed at drawing up guidelines to ensure the inclusion of persons with disabilities in sports activities and facilities. KNPD is coordinating this project.
- **Good Practice for Providing Reasonable Access to the Physically Built Environment for Disabled Persons** - a research study aiming to establish what can be considered as 'reasonable' provision in this area. This programme is coordinated by the University of Leeds and the University of Malta, with the Leeds Disability Studies

Centre and KNPD as its other partners.

- **Access to Professional Training** - The Commission is a partner in this pilot project, the aim of which is to provide support so that persons with a disability will be able to avail themselves of professional training in social work.

Publications

- The Commission published:
  - 2nd Edition of **Access for All - Design Guidelines**.
  - Two editions of **Indaqs**.
  - Proceedings of the **Conference on The EU Directive Establishing a General Framework on Equal Treatment in Occupation and Employment**.
  - Proceedings of the **Seminar on Equal Opportunities for Persons with Disability**.
  - **Equal Opportunities Plan of Action of the EU**.
  - Proceedings of the Seminar on **Self Advocacy**.
  - A leaflet on the **Commission's services**
    - an Easy-to-Read version in Maltese.
  - An Easy-to-Read leaflet in Maltese on **Self-Advocacy**.

- An annual report of the workings of the **Equal Opportunity (Persons with Disability) Act** - 5th Edition.
- **KNPD's Annual Report for 2004**.
- The booklet **Servizzi u Benefiji g'all-Persuni b'Dizabilità** on DVD in Maltese Sign Language and in an Easy-to-Read format.

International Activities

- KNPD kept up its involvement in the following:
  - discussions regarding the drafting of a **United Nations Convention on the Rights of Persons with Disability**;
  - participation in the **EU High Level Group on Disability**;
  - the drafting of the **EU Report on the Situation of Persons with Disability** in the member states;
  - participation in the discussion which took place in the European Parliament regarding the passage of the **EU Directive on Air Travel and Persons with Disability**.
- The Minister for the Family and Social Solidarity, the Hon. Dolores Cristina, together with KNPD officials took part in

the conference, held in London for EU Ministers responsible of disability issues, and entitled: **Improving the Life Chances to Disabled People**.

Other Activities

- KNPD decided that there was no longer the need to maintain an **Executive Committee** and therefore this committee was not re-appointed.
- The **National Office of Statistics** accepted KNPD's recommendation to include two questions related to disability in the **National Census**.
- Due to its being superseded by new advances in ICT technology and following agreement with the *Għaqda Persuni Neqsin mis-Smigh*, KNPD discontinued the **Text Telephone Relay Service**.